

LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN KOHTAAMINEN

Kokemuksia näkyväksi taidenäyttelyllä

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen varhais- ja
nuorisokasvatus
Kevät 2019
Tuomas Juhonen
Anna Korhonen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Juhonen, Tuomas Korhonen, Anna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä Sivua 39 + 6 liitesivua	Valmistumisaika Kevät 2019
Työn nimi Lapsen ja vanhemman välinen kohtaaminen Kokemuksia näkyväksi taidenäyttelyllä		
Tutkinto Sosionomi (AMK), Sosiaalipedagoginen varhais- ja nuorisokasvatus		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä näkyväksi varhaiskasvatusikäisten lasten ja vanhempien kokemuksia yhteisestä ajasta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli yhteiskunnallisen ajattelun ja tietoisuuden lisääminen lasten ja vanhempien kohtaamisesta arjessa sekä läsnäolon merkityksestä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin keräämällä kokemuksia päiväkodissa lapsilta ja heidän vanhemmiltaan. Kokemusten näkyväksi tekemiseksi koottiin taidenäyttely Hollolan kirjaston tiloihin kuntalaisten nähtäväksi. Tällä lisättiin kuntalaisten tietoutta sekä yhteiskunnallista ajattelua varhaiskasvatusikäisten lasten ja vanhempien yhteisestä ajasta. Tutkimustuloksista koostettiin yhteenveto päiväkodin vanhemmille ja henkilökunnalle. Opinnäytetyö oli toiminnallinen opinnäytetyö, joka sisältää tutkimuksellisen opinnäytetyön elementtejä. Aineistonkeruumenetelmänä vanhemmilta käytettiin sähköistä verkkokyselyä. Lapsilta aineistonkeruussa käytettiin haastattelua ja toiminnallisia menetelmiä näkemysten selvittämiseksi.</p> <p>Tutkimuksesta nousi esiin lasten kaipaavan vanhempien seuraa sekä vanhempien pitävän tärkeänä yhteistä aikaa lasten kanssa. Lapset kokivat vanhempien läsnäolon merkitykselliseksi ja turvalliseksi. Lapsille kohtaaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ja yhdessä tekeminen ovat tärkeämpiä kuin se, mitä ollaan tekemässä. Vanhempien ansiotöiden ja kotitöiden luoma kiire luovat haasteita yhdessä oloon. Tutkimuksessa kävi ilmi vanhempien kokevan arjessa paljon kiirettä, joka heijastuu lapsiin. Kiire aiheuttaa väsymystä, joka näyttäytyy lasten ja vanhempien vuorovaikutukseen heikentyvänä läsnäolona ja kohtaamisena.</p>		
Asiasanat Läsnäolo, kohtaaminen, kiire, lapsiperhe, vuorovaikutus, vanhemmuus, varhaiskasvatus		

Abstract

Author(s) Juhonen, Tuomas Korhonen, Anna	Type of publication Bachelor's thesis	Published Spring 2019
	Number of pages 39 p. + 6 p. of app.	
Title of publication Child-parent encounter Experiences visible through an art exhibition		
Name of Degree Bachelor of Social Services, Social Pedagogy for Early Childhood and Youth Educa-		
Abstract <p>The goal of the thesis is to bring visible under school age children's and their parents' experiences about the time they spend together. The purpose of the thesis was raising social thinking and awareness about the importance of presence and encounters in everyday life.</p> <p>The research was made in a kindergarten by gathering experiences from children and their parents. Experiences were gathered for the public to see as an art exhibition in Hollola's library. The results of the research were summarized for the parents and kindergarten staff. The thesis was functional that includes elements from a research thesis. The method to collect data from parents was an electronic online survey. For collecting data from children we used functional methods and interviews.</p> <p>Based on children's interviews they shared that they missed parents' presence. Children also felt parents' presence meaningful and it increased the feeling of safety. For children it was more that parents meet, hear, see them than the activity itself. In the research the children told that they needed more adults company. Adults also told that they considered time spend with children very important. Even though they felt that they were in a hurry (work and homework) in their everyday life which reflected in children. Being in a hurry causes fatigue, which is reflected on children and parents' interaction.</p>		
Keywords Attendance, Encounter, Hurry, Family with children weekday, Interaction, Parenting, Early childhood education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Päiväkoti, Hollolan kirjasto.....	2
2.2	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	2
3	LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS	3
3.1	Lapsen ominainen tapa toimia.....	3
3.2	Tunnetaitojen kehitys	4
4	KOHTAAMINEN	6
4.1	Vuorovaikutus	6
4.2	Läsnäolo.....	7
5	LAPSEN LÄHIYHTEISÖT	10
5.1	Vanhemmuus	10
5.2	Varhaiskasvatus.....	11
6	LASTEN JA VANHEMPIEN YHTEINEN AIKA	14
6.1	Lapsiperhearki	14
6.2	Ansiotyön ja kotitöiden vaikutus perhe-elämään.....	15
6.3	Perheiden ajankäyttö ja kiireen kokeminen.....	16
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	19
7.1	Toiminnallisen opinnäytetyön ja kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteet.....	19
7.2	Aineistonkeruu	20
7.3	Aineiston analysointi	22
8	TUTKIMUSTULOKSET	24
8.1	Kokemuksia kohtaamisesta	24
8.2	Tulosten esittely taidenäyttelyssä ja päiväkodissa.....	29
9	YHTEENVETO	32
9.1	Johtopäätökset.....	32
9.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	32
9.3	Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset	33
	LÄHTEET.....	35
	LIITTEET.....	40

1 JOHDANTO

Kansallisen lapsistrategian valmistelut alkoivat vuonna 2018 hallituksen toimeksiannosta. Lapsistrategiaa tarvitaan varmistamaan julkisten toimijoiden ja perheiden yhteisen vastuun lasten ja nuorten hyvinvoinnista tulevaisuudessa. Lapsistrategia 2040 tavoitteena on lapsi- ja perhemyönteisemmän yhteiskunnan rakentuminen, joka koostuu hyvinvoinnin osa-alueista ihmissuhteista, turvallisuudesta, osallisuudesta, oppimisesta sekä terveydestä. (Valtioneuvosto 2019b, 11, 45.)

Kansallisen lapsistrategian asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi jokainen lapsi tarvitsee elämäänsä läheisiä ja turvallisia aikuisia, perheen yhteisen ajan lisääntymistä ja lasten kaverisuhteiden vahvistumista sekä yksinäisyyden vähentymistä. Lapsilla tulee olla oikeus ja mahdollisuus oppia ja kasvaa yksilölliseen tahtiinsa. Lapsistrategia pohjautuu YK:n lastenoikeuksien sopimukseen, jossa on määritelty lasten oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä lasten näkemyksien kunnioittaminen ja lapsen edun ensisijaisuuteen huomioimisesta. (Valtioneuvosto 2019b, 45, 47.)

Lasten hyvinvointiin vaikuttavat pääsääntöisesti vanhemmat ja heidän elinolosuhteensa sekä hyvinvointinsa. Perheiden julkiset palvelut ja varhaiskasvatus ovat paikkoja, joissa perheet ja lapset tulevat kohdatuksi ja henkilöstön ammattitaito mitatuksi. Lapsi- ja perhemyönteisen yhteiskunnan tavoittaminen vaatii yhteiskunnallisia muutoksia ja tietoa lasten ja perheiden hyvinvoinnin tekijöistä. (Valtioneuvosto 2019b, 46, 52.)

Lasten ja perheiden hyvinvointi tarvitsee kohtaamista. Aito läsnäoleva kohtaaminen voi arjen kiireessä ja nykyteknologisoituneessa maailmassa jäädä vähemmälle huomiolle. Elektroniikka ja sosiaalinen media vievät ihmisiltä entistä enemmän tilaa muulta sosiaaliselta kohtaamiselta. Opinnäytetyö keskittyy lasten ja vanhempien väliseen kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen arjessa sekä tarpeisiin ja toiveisiin, jotka mahdollistavat lasten ja perheiden hyvinvoinnin.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA LÄHTÖKOHDAT

2.1 Päiväkoti, Hollolan kirjasto

Opinnäytetyö on toteutettu Hollolan kunnan päiväkotiin 3-6-vuotiaiden ryhmään. Ryhmässä on 42 lasta, 3 varhaiskasvatuksenopettajaa ja 3 varhaiskasvatuksen hoitajaa. (Päiväkoti X 2019.)

Hollolan pääkirjasto toimii kuntakeskuksessa ja se on kaikille avoin kohtaamispaikka ja kulttuurikeskus. Kirjastossa on mahdollisuus järjestää tapahtumia, opastuksia sekä näyttelyitä. Kirjaston tiloissa on vapaa-aikapalveluiden alaisuudessa toimiva kahvila. Kahvilatoiminnan toiminta-ajatuksena on "koko kansan olohuone", joka tavoittaa eri ikäisiä kuntalaisia mahdollisimman laajasti erilaisin toiminnallisilla tapahtumilla. (Hollolan kunta 2019b.)

2.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on yhteiskunnallisen ajattelun ja tietoisuuden lisääminen lasten ja vanhempien kohtaamisesta arjessa sekä läsnäolon merkityksestä. Hektinen elämä ja vanhemmuuden kiireet yhdistettynä lapsen sosioemotionaalisiin tarpeisiin voivat vaikuttaa lyhyellä sekä pitkällä aikavälillä sekä lasten että vanhempien hyvinvointiin.

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä näkyväksi varhaiskasvatusikäisten lasten ja vanhempien kokemuksista yhteisestä ajasta. Kokemusten näkyväksi tekemiseksi kokoamme taidenäyttelyn Hollolan kirjaston tiloihin kuntalaisten nähtäväksi ja päiväkotiin. Työn teemoiksi nousevat lasten ja vanhempien kokemus ja ajatukset yhteisestä ajasta sekä läsnäolon ja kohtaamisen vaikutukset vuorovaikutukseen lapsen ja vanhemman välillä.

Päätutkimus kysymyksinä työn taustalla on kulkenut seuraavat kysymykset. Miten vanhemmilla on aikaa lastensa kohtaamiseen? Kuinka lapset kokevat vanhempien läsnäolon ja ajankäytön heille? Mitä toiveita lapsilla ja vanhemmilla on yhteisestä ajasta?

3 LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS

3.1 Lapsen ominainen tapa toimia

Sosioemotionaalinen kehitys tarkoittaa lapsen sosiaalista ymmärtämistä ja sosiaalisissa tilanteissa toimimista sekä taitoa tunnistaa tunteita. Tunteiden tunnistaminen tapahtuu sanomattoman viestinnän avulla. Sosiaalinen ymmärtäminen merkitsee huomaamista syitä tunteiden takana. Sosioemotionaalisen kehityksen lähtökohtana turvallinen kiintymyssuhde, joka kehittyy vuorovaikutuksessa turvallisen läsnäolevan aikuisen kanssa. (Pyykönen 2016, 7.) Sosioemotionaalisten taitojen kehitys tapahtuu lapsen koti- ja leikkiympäristössä. Sosiaalisten tilanteiden kautta lapsi oppii hahmottamaan kokonaiskuvia ja erottelemaan yksityiskohtia ikätasoisien kehityksen mukaan. (Niemi 2012, 25.)

Lapsen omaelämäkerrallinen muisti alkaa kehittyä 3-4-vuotiaana. Tällä tarkoitetaan lapsen kykyä ajatella tapahtumia ajallisessa järjestyksessä sekä kykyä tulkita toiveita ja haluja. Lapsille kehittyy kyky kertoa, kuka hän itse on sekä kyky kertoa millainen on hänen lähimaailmansa. Lapsi oppii tekemään tulkintoja asioista mikä auttaa lasta muodostamaan minähistoriaa. (Kronqvist 2016, 16.)

3-7 vuotiaana lapsi tutustuu ympärillä olevaan kulttuuriin ja sosiaaliseen arvo- ja normimaailmaan. Lapsi tiedostaa ympärillä olevat asenteet ja käyttäytymistavat, ymmärtämättä omaa rooliaan säännöissä. Oppiakseen säännöt lapsi tarvitsee vanhempien ohjausta ja rajausta, joka tapahtuu vanhemman läsnäolon avustuksella. (Dunderfelt 2011, 73-74.) 4-5-vuotiaana lapset oppivat tekemään omia päätelmiä mitä muut ajattelevat tai miltä toisesta tuntuu (Niemi 2012, 25).

Leikki-ikäinen lapsi osaa osallistua erilaisiin askareihin ja toimintoihin. Lapsen mielikuvitus on vilkas, lapsi on eläväinen, liikkuvainen ja sadun täyteinen. Lapsi elää sisimmässään mielikuvituksen maailmassa. Kuvien ja satujen avulla lapsi muovaa omaa ajatusmaailmaansa. Moraalisen käyttäytymisen perusteet on opittavissa satujen kautta. Lapsen sisäisen tietoisuuden maailma on kuitenkin erilainen kuin aikuisella. Lapsella on leikeissä suuri tarve jäljitellä ympäristöään sekä sen kautta opittuja tapoja ja tottumuksia. Leikki on lapselle harjoitusta suhtautumista maailmaan, sekä omien sisäisten kykyjen harjaannuttamista ja sosiaalisten taitojen oppimista. (Dunderfelt 2011, 78-79.)

Lapsen hyvään kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat vanhemmat, perheen arjen käytännöt ja kodin ilmapiiri (Valtioneuvosto 2019, 13). Lapsen hyvinvointi näyttäytyy aktiivisuutena ja ympäristöstä kiinnostumisena, jolloin lapsi oppii ja hankkii ympärillä olevilta ihmisiltään tarvittavia taitoja. Tällaisen toimintamallin mahdollistaa lapsen lähellä olevat luotettavat

aikuiset, joiden saatavuuteen ja läsnäoloon lapsi voi tarvittaessa luottaa. (Lahikainen & Paavonen 2011, 97.)

3.2 Tunnetaitojen kehitys

Lapsen kokemus muihin ihmisiin rakentuu varhaisvuosina. Vauvana lapsi on riippuvainen vanhempien vuorovaikutuksesta ja kyvystä vastata tarpeisiin. Vanhemman mentalisaatiokyky ja emotionaalinen saatavilla olo vaikuttavat lapsen saamaan hoivan laatuun, tunteiden säätelykykyyn ja kiinnittymiseen muihin ihmisiin. (Valtioneuvosto 2019a, 15.) Vanhemman mentalisaatiokyky tarkoittaa kykyä ajatella lapsen omaa erillistä tunnetta ja kokemuksia asioista, joita vanhempi yrittää ymmärtää (Poijula, Salo & Pyykkönen 2018). Emotionaalinen saatavilla olo merkitsee vanhemman kykyä olla tunnetasolla virittäytynyt lapsen myönteisten tai kielteisten tunteiden kirjoon vastaamalla sekä olemalla aloitteellinen lapsen tarpeille. Vanhemman emotionaalinen saatavilla olo muodostuu kyvystä toimia vuorovaikutuksessa sensitiivisellä ja jäsentävällä tavalla omia tunteita halliten. (Salo & Flykt 2014.)

Lapsen tarve tunnetaitojen kehitykselle vaatii vanhemmilta perustarpeista huolehtimista, hellyyttä ja hoivaa sekä rajojen asettamista ja turvallisuuden tunnetta. Lapsi rakentaa omaa minäkuvaansa heijastaen itseään vanhempiensa reaktioihin. Lapsen saadessa myönteistä ja kannustavaa palautetta hänen itsetuntonsa sekä minäkuva saavat vahvan pohjan. (Mielenterveysseura 2019a.) Cacciatoren (2019) mukaan lapsella on tarve tulla kohdatuksi omana itsenään luottaen siihen, että kelpaa täysin omilla tunteillaan ja taidoillaan.

Näkemättä lapsen tarpeita voi vanhempi helposti käyttää lasta omien tarkoitusperiensä saavuttamiseksi hyväkseen ymmärtämättä tilanteen aiheuttavan lapselle herkästi henkistä väkivaltaa. (Sinkkonen 2012b, 29.) Vanhempien kykyyn ja jaksamiseen huolehtia lapsen tarpeista vaikuttaa heidän nykyinen elämäntilanteensa, oma tausta ja elämäkokemukset (Haarakangas 2011, 22). Kokemukset liittyvät läheisesti tunteisiin. Tunteet syntyvät tapahtumista ja psyykkisestä toiminnasta, jotka kertovat tajunnallista suhdetta tiettyyn asiaan. Tunteiden tehtävä on auttaa sopeutumaan eteen tuleviin tilanteisiin. Jokaisen ihmisen kokemukset ovat yksilöllisiä. Elämäkokemus, ihmissuhteet ja ajatukset tulevaisuudesta luovat pohjaa, kuinka ihminen kokee tapahtumia. (Törrönen 2012, 12-13.)

Perustunteita vielä perustavanlaatuisempi on niin sanottu suuntaava tunne. Suuntaava tunne reagoi sisäisiin ja ulkoisiin signaaleihin. Aivot reagoivat ja ohjaavat kiinnittämään huomiota ihmiseen, ikään kuin sanoen tämän olevan todella tärkeää. Tämän jälkeen aivot tulkitsevat signaalia hyväksi tai huonoksi. Tämä aktivoi kehon vastaamaan tulkinnan

mukaisesti. Kehomme ja mielemme organisoituvat ja valmistautuvat toimintaan tunteiden kautta. Jos tulkitsee signaalin hyväksii, herää tarve lähestyä ihmistä. Jos taas tulkitsee signaalin huonoksi, aktivoituu pyrkimys välttää kohtaamista. Tämä alkusuuntautuminen näkyy esimerkiksi silloin, kun miettii lapsen usein tyypillistä vastausta kysymykseen, mitä hänelle kuuluu. Lapsi vastaa tyypillisesti, ”hyvää”, ”ok” tai ”huonoa” Vastaus kertoo suoraan lapsen perustunnetilasta, joka näkyy myös sanattomasta viestinnästä, kuten kasvosten ilmeistä, katsekontaktista, äänensävyistä, eleistä, asennoista ja ilmaisun rytmikkyydestä. Toisen ihmisen tunnekohtaaminen tapahtuu virittäytymällä toisen suuntaaviin tunteisiin ja tämän herättämään vireystilaan. Lapsen kokonaisvaltainen kuuleminen vaatii virittäytymistä lapsen kokemuksiin ja tunteisiin. (Kanninen & Sigfrids 2012, 76-77, 80.)

Lapsi tarvitsee elämäänsä säännönmukaisuutta, rutiineja ja ennakoitavuutta. Tilanteiden ja tapahtumien tietäminen luo lapselle turvallisuuden tunteen, joka on tärkeää lapsen kehityksen ja kasvun kannalta. Ennakoitavuuteen ja rehellisyyteen kuuluu lapsen tunteisiin suhtautuminen ja se, kuinka niihin reagoidaan. Tunteiden nimeäminen auttaa lasta ymmärtämään itseään ja ympäristöä. Lapsen kuuluu saada kokemus siitä, että mitkään tunteet eivät ole vanhemmille vieraita, eikä hankalimmisakaan tunteissa ja tilanteissa joudu hylätyksi. Turvallisuuden tunne näyttäytyy lapselle fyysisenä läheisyytenä, läsnäolona, positiivisena palautteena, rohkaisuina ja hyväksyminä sellaisena kuin on. (Sinkkonen 2012b, 103-107.) Perheen sisäisen kulttuurin merkitys on lapselle suuri. Rutiinit, arki sekä juhlapyhät muodostavat lapselle rytmin, jonka merkitys voi olla paljon vanhempien kokemuksesta merkityksellisempi. (Dunderfelt 2011, 75.)

Lapsen identiteetin rakentuminen, turvallisuuden kokemukset ja tuntemukset muista ihmisistä kehittyvät perheen sisäisen dynamiikan ja lapsen sosiaalisen verkostoitumisen kautta. Yhteiskunnallinen järjestelmä antaa raamit tämän onnistumiseen luoden vanhempien joustavuuden työelämässä, varhaiskasvatuksen palvelut ja perhevapaajärjestelmän joustot. (Valtioneuvosto 2019a, 12.)

4 KOHTAAMINEN

4.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan vastavuoroista kommunikaatiota, joka tapahtuu toisen ihmisen kanssa. Ilmeet, eleet, puhe, ääntely ja katse ovat kaikki vuorovaikutusta. Ihmissuhteissa tärkeä kommunikaation muotoa on puhuminen, jossa äänenpaino, ilmeet, katseet ja kosketus ovat kaikki merkityksellisiä. Ilman vuorovaikutusta ei voi tietää toisen ajatuksia. (Väestöliitto 2019.) Vuorovaikutustaidoilla tarkoitetaan halua ja kykyä vaihtaa ajatuksia, kokemuksia, mielipiteitä sekä tekoja toisen kanssa ja toimia yhdessä (Mielenterveysseura 2019b). Katseilla, äänenpainoilla sekä sanattomilla viesteillä on suuri merkitys lapselle (Sinkkonen 2012b, 207).

Vuorovaikutuksen osa-alueita on arvostaminen ja luottamus. Perheen yhteiselämän perusta on toistensa arvostaminen. Hyvä ja rakentava vuorovaikutus on mahdollista vain arvostavassa ja kunnioittavassa ilmapiirissä. Jokainen tulee kohdata ainutlaatuisena omana itsesään. Luottamus toiseen henkilöön on tärkeä vuorovaikutuksen osa-alue. Lähtökohdiana positiivinen odotus toista ihmistä kohtaan edellyttää avoimuutta, jolla lisätään luottamusta. Luottamus on moraalista toimintaa. Ihmisen tulee olla toiselle rehellinen, pitää lupauksensa ja olla ennen kaikkea toisia kohtaan tasapuolinen ja solidaarinen. Luottamus on myös sosiaalista pääomaa, joka kasvaa perheessä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 15-23.)

Lapsen itsetunto rakentuu kokemuksista, että hän on hyvä ja rakastamisen arvoinen sellaisenaan, ilman suorituksia. Liiallinen ihannoiminen ei tue lapsen itsetunnon rakentamista. (Sinkkonen 2012b, 207.) Lapsen tulevan hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsella on riittävän hyvä vuorovaikutussuhde lähiaikuiseen (Haarakangas 2011, 26).

Lapsi tarvitsee kehittyäkseen aikuisen, johon voi luoda turvallisen ja pitkäkestoisen tunnesuhteen. Tämä tarkoittaa varhaista vuorovaikutusta ja sen merkitystä lapselle. Varhainen vuorovaikutus luo kiintymyssuhteen lapsen ja vanhemman välille, joka vahvistuu arkisissa yhteisissä asioissa. Lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus antaa pohjan lapsen kokemuksille myöhemmissä vuorovaikutustilanteissa: kuinka lapsi tulevaisuudessa ennakoii, osallistuu, havainnoi sekä tulkitsee tilanteita. (MLL 2018b.)

Perheiden myönteinen tunneilmapiiri korostaa turvallista kiintymyssuhdetta, rakkautta, lämpöä ja emotionaalista tukea. Vanhempien riittävän selkeä ja ymmärrettävä kommunikointi lasten kanssa vaikeissa stressaavissa tilanteissa auttaa lasta luomaan tilanteesta turvallisen ja sopeutumaan tilanteeseen. (Poijula 2018, 153.)

Rakentavassa vuorovaikutuksessa ei kyse ole suurista teoista vaan pienistä arjen kanssa käymisistä, joka koostuu kannustavista ja rakentavista eleistä ja toista tukevasta ilmaisusta (Mielenterveysseura 2019). Varhainen vuorovaikutus on lapsen itsetunnon kehityksen kannalta merkityksellistä, mutta lopullisesti tämä vaihe ei ratkaise mitään. Lapsen kehitys on pitkä tapahtumaketju, johon mahtuu paljon erilaisia vaiheita. Minkään ikävaihe ei ysinään ole niin ratkaiseva, ettei sattuneita vaurioita olisi mahdollista korjata myöhemmin. Vanhemmuuden kannalta tämä on lohdullista, sillä vanhemmat voivat kokea lapsen eri kehitysvaiheet eri tavoin. (Keltikangas-Järvinen 2010, 130-131.)

4.2 Läsnäolo

Lapsuuden ensimmäisinä vuosina vanhemman tulee olla lapsen saatavilla lapsen tarvittaessa. Saatavilla olo lapselle ei tarkoita jatkuvaa aktiivista leikkiä lapsen kanssa ja virikkeiden tarjoamista, vaan kykyä olla lapsen lähellä ja käytettävissä. Lapsella tulee olla tunne, että aikuinen keskittyy lapseen, kun lapsella tulee tarve. (Keltikangas-Järvinen 2010, 128-129.) Lapsi tarvitsee kehittyäkseen aikuiselta emotionaalisesti läsnä olevaa vuorovaikutusta (Kanninen & Sigfrids 2012, 91).

Keltikangas-Järvisen (2010, 129) mukaan vanhempien on nyky-yhteiskunnassa vaikea hyväksyä lapsen tarvetta läheisyyteen ja saatavilla oloon. Vanhempien ajatus, että lapsen kanssa hetken kestävä aktiivinen leikki täyttää lapsen tarpeet ei ole oikea. Lapsen tulee tuntea vanhemman olevan kärsivällinen, turvallinen ja hänestä aidosti kiinnostunut.

Kohtaaminen on monitahoista kohtaamista toisen kanssa kasvokkain. Kohtaaminen syntyy katsekontaktista, kuulluksi tulemisesta, näkemisestä sekä nähdyksi tulemisestä. Avoin suhtautuminen, nöyrä asenne ja toisen ihmisen kertoman merkityksellisyyden ymmärtäminen luovat kohtaamisen monikerrollisuuden sekä haastavuuden. Kohtaamisessa on läsnä yhtä lailla rohkeutta, toivoa, omanarvontuntoa, mutta myös pelkoa ja kelpaamattomuuden uskomuksia. Aikuisen ja lapsen elämäkokemukset ja tarpeet ovat erilaisia, mutta kohtauksissa tasa-arvoisia, jolloin kumpikin tarvitsee yhdenvertaisen kokemuksen hyväksymisestä. (Mattila 2008, 15-16.)

Lapsen ja vanhemman kohtaaminen voi olla lyhyehkö yhteinen hetki. Hetkessä tulee kuitenkin toteutua vastavuoroisuus ja läsnäolo tässä ja nyt. Näin kohtaaminen on dialoginen tapahtuma. Dialogisuus on kokonaisvaltaista läsnäoloa tässä hetkessä. Vastaanottavuutta sille mitä on ja vastaamista sille. Se on elämys kokemista yhdessä jakaen. Dialoginen tapa olla maailmassa on läsnä olevaa olemista. Kun olemme läsnä, olemme tietoisesti mukana vuorovaikutuksessa. Läsnäolo voi olla myös hiljaisuutta. (Haarakangas 2011, 129-130.)

Lapsen ja aikuisen kohtaamisessa ovat läsnä erilaiset roolit. Aikuisella on suurempi vastuu kuin lapsella ymmärtämisen ja elämäkokemuksen myötä, jonka takia aikuiselta odotetaan joustavuutta, huolehtivuutta ja lempeyttä lasta kohtaan kohtaamisessa. Kohtaamisen kautta lapsi rakentaa minäkuvaansa, rohkeutta sekä perustaa elämänuskolle. Jokainen kohtaaminen on lapselle merkityksellinen, koska sen perusteella lapsi rakentaa kokonaiskäsitystä itsestään ja maailmasta. Toistuvat epäarvostavat kohtaamiset aikuisen kanssa vaikeuttavat lapsen hyvän itsetunnon ja elämäkatsomuksen kehittymistä. Onnistuneet kohtaamiset tukevat lasta elämään rohkeasti oman näköistä elämää. (Mattila 2008, 18-20.)

Tietoinen läsnäolo on pysähtymistä hetkeen, jolloin kaikki aistikokemukset ovat valppaina kohtaamaan toista ihmistä aidosti ja arvokkaana. Tietoisen läsnäolon on todettu parantavan elämänlaatua, onnellisuutta sekä hyvinvointia. Poissaoleva läsnäolo voi tuntua tyllyltä ja torjuvalta, ikään kuin vastapuoli ei jaksaisi nähdä vaivaa toisen ajatusten ja tunteiden tutkimiseen. (Mielenterveysseura 2019a.) Tietoinen läsnäolo on ihmislajille synnynnäinen kyky, joka vaatii harjoitusta kehittyäkseen. Tietoinen läsnäolo vähentää stressiä, lisää empatiaa sekä lisää positiivisia tunteita. Stressi ja kiire heikentävät tietoisen läsnäolon taitoa. Vanhempi, joka on tietoisesti läsnä lapselleen koettaa nähdä ja hyväksyä lapsi sellaisena kuin lapsi kulloinkin on. Arjessa muodostuu monia tilanteita kohdata lapsi tietoisen läsnäolevana keskittyen lapseen ja hetkeen. Tietoinen läsnäolo ei voi onnistua joka hetki. Oleellista on löytää tasapaino yhdessä olon hetkiin. (Joutsenniemi & Mustonen 2013, 46-47, 52-53.)

Mikäli lapsi kokee paljon aikuisen huomion jäävän toisaalle ja hoivan määrän olevan tarpeisiin nähden riittämätön, voi lapsi suojautua myöhemmiltä pettymyksiltä irrottamalla tunteensa häntä hoivaavasta aikuisesta. Aikuisen silmissä tämä voi näyttäytyä positiivisena kehityksenä, varhaisena itsenäistymisenä, vaikka todellisuudessa lapsi suojelee itseään pettymykseltä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 129.) Sinkkosen (2012a, 15) mukaan jokaisen vanhemman tulisi pysähtyä kysymään lapseltaan mitä hänelle kuuluu ja sitä tunteeko lapsensa ajatuksia ja mielenliikkeitä riittävästi. Cacciatore (2019) tuo esiin, myös lapsen tutustumisen uudelleen vähintään kahden viikon välein. Lapsi kasvaa ja ajatukset muuttuvat nopeaan tahtiin, jolloin aito kiinnostuneisuus lapsen tunteista, kuulumisista ja ajatuksista ovat välttämättömiä hyvän suhteen säilymisen kannalta.

Lapsen ja vanhemman yhteiset hetket ovat tärkeitä lapsen elämässä, kun vanhempi on läsnä lapselleen. Yhdessä oleminen ja vastavuoroiset tapahtumat perheen sisällä muodostavat onnellisen lapsuuden elementit. Leikin ja kertomusten avulla lapsi kasvattaa omaa minäkuvaansa ja luo itselleen identiteettiä. Lapsi oppii myös keskustelun ja

vuorovaikutuksen kautta. Vuorovaikutuksessa eleet ja ilmeet ovat ensiarvoisen tärkeitä. Jos vastaus lapsen katseeseen on toistuvasti, ilmeettömyys, välinpitämättömyys, äkäisyys tai epätoivo lapsi hämmentyy ja vähitellen apeutuu. Lapsen tulevan hyvinvoinnin kannalta on tärkeää saada mahdollisuus hyvään vuorovaikutus suhteeseen vanhemman kanssa. (Haarakangas 2011, 25-27.)

Lapsen kasvatus edellyttää vanhemmilta läsnäoloa ja kohtaamista lapsen elämässä. Yhdessäolo ja perheen yhteinen tekeminen ovat tärkeimpiä asioita. Kasvava lapsi tarvitsee hyväksyntää, arvostusta ja tunteen siitä, että hän on hyvä ja arvokas sellaisenaan. Lapset kaipaavat rohkaisua, myönteistä palautetta ja hyväksyvää katsetta. Itseluottamuksen perusta luodaan kotona. Itseluottamus syntyy, kun lapsi saa osallistua yhdessä vanhempien kanssa kodin töihin ja harrasteisiin. Vanhemmilta ei edellytetä laatuaikaa, jolloin tulisi järjestää lapselle viihdykettä, elämyksiä ja virikkeitä, eikä liiallinen osallistuminen lasten harrastuksiin ole tarpeen. Pienet arkiset asiat ja yhdessäolon hetket jäävät mieleen lapsuudesta ja luovat turvallisuutta ja hyvää mieltä. (Haarakangas 2011, 47-50.)

5 LAPSEN LÄHIYHTEISÖT

5.1 Vanhemmuus

Vanhemmuus on koko elämän mittainen matka, jonka tehtävät, huolet ja ilot muuttuvat lapsen kasvun myötä. Yksi selitteistä ohjetta hyvästä vanhemmuudesta ei ole, sillä jokainen lapsi on ainutkertainen yksilö, jolla on omat tarpeensa. (MLL 2019a). Vanhemmuuden tehtävä onkin antaa lapsille valmiudet, joiden avulla lapsi selviää itsenäisesti aikuistuttuaan (Sinkkonen 2012, 22). Vanhemmuus on mahdollisuus rakkauteen, yhdessä oloon sekä arvojen ja tapojen siirtämiseen seuraavalle sukupolvelle. Vanhemmuuteen liittyy runsaasti erilaisia odotuksia, vastuuta ja ristiriitoja. Tasapainon löytyminen työn, perheen ja elämän muiden osa-alueiden välillä on haastavaa. (Joutsenniemi & Mustonen 2013, 9.)

Vanhemmuuden voi jakaa kolmiosaiseksi. Vanhemmuuteen kuuluu huolehtiminen lapsen perustarpeista, levosta, unesta ja ravinnosta. Toinen vanhemmuuden osa koostuu asioista, joissa voi tehdä parhaansa lapsen hyväksi. Tämä edellyttää lapsen ja tämän ominaisuuksiensa hyvää tuntemusta, jotta lasta voi tukea ja kannustaa parhaalla mahdollisella tavalla. Kolmas osuus on vanhemmuuden vaikein ja haurain osuus, lapsen hyväksyminen sellaisenaan kuin hän on. Lapsen puutteiden ja rajoitusten hyväksyminen voi olla vanhemmille vaikeaa. Tämä on kuitenkin tärkeää, jottei lapsesta yritetä tehdä toisenlaista kuin onkaan. (Sinkkonen 2012b, 23-24.)

Hyvä vanhemmuus koostuu monista asioista. Kiintymys ja lähellä olo luovat perusturvallisuutta, joka herättää lapsessa kyvyn rakastaa. Tunteiden näyttäminen ja opettaminen auttavat lasta tuntemaan itseään sekä muita. Rajojen asettaminen, yhteinen hauskanpito sekä perustarpeista huolehtiminen ovat vanhemmuuden osia, jotka tukevat toinen toisiaan. (MLL 2019a.) Epäonnistumiset kuuluvat myös vanhemmuuteen. Parhaansa tekevä ja rakastava vanhempi on lapselle kaikista paras ja riittävä, epäonnistumisesta huolimatta. (Sinkkonen 2012, 83). Oman vanhemmuuden hoitamisessa on merkityksellistä muistaa huomioida omien ihmissuhdeverkostojen ylläpitäminen ja itsestä huolehtimisen tärkeys. Vanhempien kykyyn ja jaksamiseen huolehtia lapsen tarpeista vaikuttaa heidän nykyinen elämäntilanteensa, oma tausta sekä elämäkokemukset. (Haarakangas 2011, 22.) Vanhemman tulee olla kiinnostunut siitä, mitä lapsen käyttäytymisen taustalla on. Lapsen mielen täytyy siis olla vanhemman mielessä. (Kanninen & Sigfrids 2012, 60)

Dunderfeltin (2011, 77) mukaan vanhempien tapaa elää lapsien kanssa on kahta eri tyyliä. Toisen tavan mukaan vanhemmat kuljettavat lapsia mukana, minne menevät totuttaen lasta mahdollisimman nopeasti maailman todellisuuteen. Toisen toimintatavan mukaan lapsia säästetään mahdollisimman paljon ulkopuolisilta virikkeiltä painottaen elämistä

mahdollisimman pitkään lapsen maailmassa. Molemmissa toiminta tavoissa voi mennä äärimmäisyyksiin. Vanhemman vastuulle jää muistettavaksi, ettei lapsi herkempänä koe maailmaa samalla lailla kuin aikuinen.

Vanhemman kyky hyväksyä lapsen ajatukset ja tunteet vahvistavat lapsen psyykkistä hyvinvointia ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Vanhemmuuden laatuun vaikuttavat keskeisesti vanhemman oma hyvinvointi. Vanhempien oma negatiivinen tunneilmapiiiri ja väsymys näyttäytyvät lapselle epämielekkäinä kasvatustapoina, joka heijastuu lapseen tunteisiin ja käyttäytymiseen. Perheen sosioekonomista taustaa enemmän lapsen tulevaisuutta määrittää perheen vuorovaikutus ja vanhemmuuden ominaisuudet, joihin voidaan vaikuttaa. (Valtioneuvosto 2019a, 15.)

Keltikangas-Järvisen (2010, 129) mukaan vanhempien on nyky-yhteiskunnassa vaikea hyväksyä lapsen tarvetta läheisyyteen ja saatavilla oloon. Vanhempien ajatus, että lapsen kanssa hetken kestävä aktiivinen leikki täyttää lapsen tarpeet ei ole oikea. Lapsen tulee tuntea vanhemman olevan kärsivällinen, turvallinen ja hänestä aidosti kiinnostunut.

Lapsen kanssa on tärkeää pyrkiä aitoon vuorovaikutukseen sekä kuunnella lasta ja lapsen toiveita. Tämä edellyttää vanhemmalta taitoa havainnoida ja kuunnella lasta. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 9, 34.) Vanhemmuus tapahtuu vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Lapsen kokiessa myönteistä vuorovaikutusta vanhemmalta saa lapsi tunteen, että hän on rakastettu ja tärkeä juuri sellaisena kuin on. Myönteinen vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä koostuu pääsääntöisesti sanattomasta viestinnästä, jolloin lapsi tulkitsee vanhemman äänettä viestejä katseen ja kosketuksen kautta. Lapsen kannalta vuorovaikutuksessa tärkeää on vanhemman iloitseminen lapsesta. (Korhonen 2008, 1-3.)

5.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelma perustuu opetushallituksen valtakunnanmääräykseen pohjautuen varhaiskasvatuslakiin. Lapsen huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on auttaa huoltajia kasvatustehtävässä, sekä lisätä lasten hyvinvointia. Valtakunnallisen varhaiskasvatus suunnitelman päämääränä on tarjota kaikille lapsille yhtäläiset oikeudet kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Opetushallitus 2018, 7.) Lapsen perustarpeiden tunnistaminen ja kohtaaminen on hyvän kasvatussuunnitelman lähtökohtana (Kanninen & Sigfrids 2012, 20).

Kronqvist (2016, 24-25) kuvaa varhaiskasvatuksen merkitystä lapselle korvaavana kokemuksena. Resilienssi tarkoittaa kykyä kohdata haasteita ja selviytyä niistä, sekä kykyä antaa merkityksiä ja ymmärrystä elämäntapahtumille. Lapset, joilla on resilienssiä kykenevät näkemään hyvää vaikeissakin olosuhteissa sekä löytävät positiivisia asioita.

Varhaiskasvatuksen kannalta resilienssi tarkoittaa tärkeyttä huomata lapsen voimavaroja, antamaan myönteisyyttä sekä välittämisen kokemuksia. Tämän onnistuminen vaatii varhaiskasvatuksessa aikuisen, joka huomaa, tukee, välittää ja luottaa lapseen. Lapsen pysyvyyttä ja sinnikkyyttä pystytään edistämään perheen ulkopuolella varhaiskasvatuksessa lapsen tuntiessa kuuluvansa lapsiryhmään omana itsenään.

Vanhemmulta on olla läsnä lapsen arjessa. Sanotaan, että vanhemmuus on hukassa ja vanhemmat ovat neuvottomia kasvattaessaan lapsia. Yhteiskunnallinen tilanne on myös kaventanut lapsen ja vanhemman yhteistä aikaa. Usein vanhemmat yrittävät tehdä lyhyistä yhteisistä hetkistä lasten kanssa mahdollisimman mukavia. Nykyään kynnys pyytää apua perheen ongelmiin on madaltunut. Tuen tarpeen myöntäminen ja tuen vastaanottaminen ei kuitenkaan ole silti yleensä helppoa. Yhteiskunta pyrkii kuitenkin auttamaan vanhempia heidän kasvatustehtävissään. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat koulutettu kohtaamaan ihmisiä ja tarjoamaan apua ja tukea vanhemmille. (Järvinen ym. 2009, 15-16.)

Vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteistyö tavoitteena on toimia lapsen parhaaksi, joka vaatii toimiakseen avointa vuorovaikutusta ja luottamusta. (Järvinen ym. 2009, 118.) Varhaiskasvattajien ja vanhempien vastavuoroinen yhteistoiminta, joka perustuu dialogisuuteen, sitoutuneisuuteen ja keskustelevuuteen vahvistaa osallisuutta perheissä sekä mahdollistaa tuen ja avun saamisen. Ammattilaisten ja vanhempien välinen yhteistyö rakentuu kohtaamisesta, jolloin lapsen tarpeet ja perheen tilanne ymmärretään ja nähdään kokonaisuutena. (Kekkonen 2014, 267-269.)

Varhaiskasvatus voi tarjota lapselle erilaisen tavan olla vuorovaikutuksessa, joka ei kotoona ole mahdollista. Vanhemmilla voi olla jokin vaikeus, joka vaikuttaa kykyyn olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Vanhempi voi olla myös fyysisesti, muttei psyykkisesti läsnä lapselleen. Vanhemman tulisi olla lapsen ensisijainen tunte säätelijä, mutta aina tämä ei vastaa todellisuutta. Näille lapsille varhaiskasvatus voi antaa ainutlaatuisen ja erilaisen tavan kehittyä tunteidensa säätelyssä. Varhaiskasvatuksella voi olla iso kuntouttava merkitys lapselle. Ideaalisesti varhaiskasvatus voi tarjota lapsille emotionaalisesti läsnä olevaa, sitoutuvaa hoitoa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 72-73.)

Varhaiskasvatuspalvelujen saatavuus mahdollistaa vanhempien työssäkäynnin ja parantaa perheiden mahdollisuutta toimeentuloon ja lasten elinolojen parantamiseen. Varhaiskasvatus edistää lapsen kasvatuksellista vuorovaikutusta. Ensisijaisena varhaiskasvatuksen tehtävänä on lapsen hyvinvoinnin, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen. (Kekkonen 2014, 258.) Varhaiskasvatuksessa jokainen hetki lapsen kanssa tarjoaa mahdollisuuden myönteiseen kohtamiseen. Ryhmässä voi kuitenkin olla usein lapsia, jotka työllistävät ammattilaisia käytöksellään monin eri tavoin. (Kanninen & Sigfrids 2012, 163.)

Parhaimmillaan kodin ja päiväkodin maailmat yhdistyvät lapsen luottamusta perheenjäsentien kiintymykseen antamalla emotionaalista tukea lapselle varhaiskasvatuksessa työskenteleviltä aikuisilta. (Lahikainen & Paavonen 2011, 97.) Varhaiskasvatuksen ammattilaisten osaamista tulisi vahvistaa sosiaalisten taitojen, vuorovaikutustaitojen, vanhempien kohtaamisen ja yhteistyön osa-alueilla, jolloin perheitä ja lapsia voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla (Valtioneuvosto 2019a, 18).

Lasten arki moninaistuu perhemuotojen erilaisuuksien kasvaessa. Vakaata arkea rikkoo kodin ulkopuolisten ihmissuhteiden irrallisuus. Lapsen kannalta irrallisuuden uhkana varhaiskasvatuksessa on henkilöstön suuri vaihtuvuus ja palveluiden riittämättömät resurssit. (Valtioneuvosto 2019, 12.)

6 LASTEN JA VANHEMPIEN YHTEINEN AIKA

6.1 Lapsiperhearki

Arki koostuu hetkistä ja tilanteista, jotka uusiutuvat ja toistuvat säännöllisesti. Ruuan laitto, kotityöt, valmistautuminen seuraavaan päivään, viihtyisyyden tekeminen sekä mahdollisuus olla kotona ovat arjen elementtejä. Arjen vastakohtana pidetään juhlaa, jolloin tilanteet ja tapahtuvat poikkeavat tavallisista päivistä ja tilanteista. Arki on tavallista, tuttua ja turvallista, joka muodostuu rutiiniksi ja jatkuessaan pitkää voi tuntua yksitoikkoiselta. (Törönen 2012, 10.)

Vanhempien arki koostuu toimintojen kokonaisuuksista. Päivärytmi, työ, perheen ja vapaa-ajan toiminnot, rutiinit, harrastukset sekä viihde-elektroniikka luovat arjelle muodon. Arki kuuluu ihmisen silloiseen fyysiseen sekä sosiaaliseen toimintaympäristöön, kotiin, työhön, varhaiskasvatukseen ja harrastuksiin. Rutiinit helpottavat arkea, välttämättömät asiat sujuvat automaattisesti, mutta rutiinit voivat myös sitoa liikaa. Opitut tavat voivat viedä liikaa aikaa esimerkiksi perheen yhteiseltä ajalta. (Lindfors 2011, 21-22.)

Lindforsin (2011, 24-25, 29) mukaan lapsen kokema arki on erilaista kuin vanhemman arki. Lapsen arki koostuu eri sosiaalista toimintaympäristöä. Lapsen arki määrittyy lähtemisten ja tulemissien mukaan. Päivähoidon ja kodin rytmitys tapahtuvat vanhempien aika-tilojen mukaan. Lapset sopeutuvat rytmiin, mutta lapsien itse toivoma arki olisi kiireetöntä ja joustavaa. Lapsen tahti elää on erilainen kuin yhteiskunnan oletama aikuisten. Työ- ja perhe-elämän yhteen sovittaminen vaatii kehittämistä lapsen rauhallisemman arjen puolesta. Lapsilla on perheen yhteiseen aikaan ja läsnäoloon tarve. Kiireetön aika, jolloin tilaa leikkiä on lapsille tärkeää.

Arkeen liittyy läheisesti elämänhallinta. Elämänhallinnan avulla ihminen kykenee selviytymään muuttuvissa elämän eri tilanteissa luottaen itseensä ja kykyynsä toimia. Elämänhallinta on yhteydessä stressin sietoon ja hallintaan. Lapset eivät ole vastuussa arjenhallinnasta, jolloin arjen organisoiminen ja ajankäytön hallinta ovat vanhemman velvollisuus. (Lindfors 2011, 22-23, 31.)

Aika määrittää oleellisesti arkea. Nyky-yhteiskunnassa ajankäyttö on muuttunut tietoyhteiskunnan muutosten myötä. Moni asia on muuttunut ajasta ja paikasta riippumattomaksi. Työelämä ja vapaa-aika nivoutuvat yhteen, vaikka perheen merkitys on kasvanut ja perheelle koetaan tarvitsevan lisää aikaa. Nykyajan haastena on perhe-elämän sekä työn yhteensovittaminen myös lasten näkökulmasta, jolloin kyse on perheen ajankäytöstä, arjen järjestämisestä, yhdessä olosta, kasvatusvastuusta sekä kotitöiden jaksamisesta. (Lindfors 2011, 23-24.)

6.2 Ansiotyön ja kotitöiden vaikutus perhe-elämään

Työ kuuluu ihmisen elämän keskeisiin osa-alueisiin ja hyvinvoinnin tekijöihin. Ansiotyö tarjoaa toimeentulon, mielekästä tekemistä sekä sosiaalisia suhteita. Perhe-elämä ja ansiotyö ylläpitävät hyvinvointia, sekä vaativat henkisiä ja fyysisiä voimavaroja ja aikaa. Lapsiperheiden vanhemmat tekevät yhtä paljon töitä kuin lapsettomat aikuiset. Lasten vanhemmat tekevät töitä perhe-elämän näkökulmasta usein haastavina ajankohtina, kuten iltaisin ja viikonloppuisin. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 31, 33.) Alle kouluikäisten lasten vanhemmat tekevät enemmän töitä ja viettävät enemmän aikaa lastensa kanssa kuin vuosikymmen sitten (Joutsenniemi & Mustonen 2013, 44).

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset, toimeentulo sekä työelämän muutokset ja vaatimukset vievät vanhempien voimia, joka näyttäytyvät lapsille vanhempien väsymyksenä ja henkisenä poissaolona. Taloudellinen epävarmuus, perheiden sosiaaliset ongelmat, ja sosiaalinen syrjäytyminen aiheuttavat lapsiköyhyyttä, jonka risti on suurimmillaan perheissä, joissa on alaikäisiä lapsia. Erityisesti yksinhuoltajat ovat haavoittuvaisia työelämän muutoksille ja työn ja perheen yhdistämisen haasteellisuuden vuoksi. (Törrönen 2012, 23-24.)

Vapaa-ajan merkitys on kasvanut työn ja perhe-elämän rinnalle. Lisää aikaa vanhemmat toivovat perheelle, yhteiseen tekemiseen ja itsensä kehittämiseen (Törrönen 2012, 58). Lapsiperhekyselyyn 2012 vastanneista työssäkäyvistä lasten vanhemmista lähes joka kolmas osa koki työn vievän liikaa aikaa vaikuttaen läsnäoloon lapsen kanssa. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 41).

Vanhempien stressi kotona liittyy työn ja perhe-elämän yhteen sovittamiseen. Työn nähdään tutkimusten mukaan tukevan perhe-elämää. Lapsiperheiden vanhemmat kokevat työn vaikutukset usein positiivisena, eikä niinkään negatiivisena. Kynnyskysymyksenä tässä tyytyväisyydessä on työelämän laatu ja työpäivän kesto. Pitenevät työpäivät ja kiireen kokemukset kuormittavat vanhempia, joka heijastuu kotona stressaantuneisuutena ja väsymyksenä. (Repo 2009, 105.)

Työn ja perheen ei tarvitse kilpailla keskenään. On tärkeää kiinnittää huomiota niihin yhteiskunnallisiin ehtoihin, joiden sisällä tasapainottelua perheen ja työn välillä tehdään. Jos perhe ja työ asetetaan vastakkain työelämässä, on perhe yleensä joustavampi osapuoli. (Repo 2009, 105.) Joustaminen koetaan arjen mahdollistajana ja positiivisenakin asiana, joka antaa mahdollisuuksia vaihtoehtoihin toimintamalleihin perheen ja työn yhteen sovittamiseen. Ideana tässä on, että työelämä joustaa perheen ehdoilla. Nyky-yhteiskunnassa kuitenkin lastenhoito ja perhe joustavat työn jouston mukaan. (Repo 2009, 90-91.)

Jännitteitä työn ja vapaa-ajan välille luovat työstä aiheutuva ajanpuute perheen parissa, tuntemus kotiasioiden laiminlyönnistä työn takia, omasta jaksamisesta huolehtiminen sekä riidat kotitöiden jakamisesta. Mikäli työn ja kotielämän vaatimukset ovat ristiriidassa keskenään vie työ suuremman osan ajasta. Lapsiperheiden vanhemmista lähemmäs puolet tuntevat laiminlyöneensä kotiasioita työn takia. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 38-42.)

Kotitöihin käytettävä aika on pysynyt suurin piirtein samana viimeisen 20 vuoden aikana. Vuonna 2010 kotitöihin käytettiin keskimäärin 3 tuntia 8 minuuttia aikaa. Lapsi perheissä kotityöt vievät valtaosan vapaa-ajasta. (Miettinen & Rotkirch 2012, 58.) Yhdessä muiden perheenjäsenten kanssa kotitöihin käytettiin aikaan vähän yli tunti. Vanhemman yksin kotitöihin käyttämä aika oli yli puolitoista tuntia. (Tilastokeskus 2014a.)

6.3 Perheiden ajankäyttö ja kiireen kokeminen

Ajankäyttö on yksi keskeisempiä perheen ja työn yhteensovittamisen liittyvä hyvinvointitekijä (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 49). Perheiden tilanteet vaikuttavat siihen, kuinka perheissä käytetään aikaa eri toimintoihin (Miettinen & Rotkirch 2012, 58.) Vanhempien ja lasten yhdessä olo aika painottuu aamuihin, iltoihin, viikonloppuihin ja lomiin. Yhteinen tekeminen keskittyy perheenjäsenten yhtenäisiin hetkiin, joiden kesto ja sisältö vaihtelevat perheen ulkopuolisista paineista. (Lahikainen & Paavonen 2011, 98.)

Tampereelle teetetyt tutkimuksen mukaan perheiden yhteisen ajan viettäminen koetaan tärkeäksi. Vähän yli puolet perheistä kokee, että heillä on riittävästi yhteistä aikaa. Kaikki perheet kuitenkin toivoisivat enemmän yhteistä aikaa. Yleisimpänä yhteisen ajan esteenä nousee työ tai muuten epäsäännölliset työajat. Illat koetaan liian lyhyiksi ja kotitöiden ja muiden rutiiniasioiden täyttämiksi. Perheillä tulisi olla yhteistä aikaa vain olemiseen ja tekemättä mitään. Laiskottelua yhdessä perheelle toivottaisiin myös lisää. Harrastukset täyttävät perheiden aikatauluja, mikä voi tuottaa myös lapsille ja vanhemmille ylimääräistä stressiä ja kiirettä. Yleisimpinä hyvinvointia perheille tuottavina asioina oli hyvä terveys, perheen kanssa yhdessä vietettävä aika ja läheiset ihmissuhteet. Tukiverkoston merkitys arjessa on iso. Omaan vanhemmuuteen oltiin tyytyväisiä, mutta tuen saaminen toteutuu kohtalaisesti. Vanhemmuutta tuetaan eniten päivähoitossa. (Tampereen kaupunki 2017.)

Erilaiset kiireen ja väsymisen kokemukset ovat kasvaneet Suomessa. Lapsiperheiden aikapula ja huoli lapsiperheiden kiireestä on noussut vuosi vuodelta. (Repo 2009, 90.) Kiire ymmärretään kokemuksena siitä, ettei aika riitä kaikkeen suunniteltuun tekemiseen. Aikapulalla tarkoitetaan riittävän ajan vähäisyyttä. Kokemus aikapulasta voi merkitä ristiriitaisia tavoitteita käytössä olevan ajan ja mahdollisuuksien kanssa. Aikapulaa voidaan ajatella myös yhteiskunnallisena kysymyksenä. Olettamuksena siitä, mihin aikaa kuuluisi käyttää

ja mitä asioita tulisi tehdä. (Miettinen & Rotkirch 2012, 90.) Kolme neljästä alle kouluikäisen lapsen vanhemmasta kokee, ettei ehdi tehdä kaikkea mitä toivoisi. Aikapula ja kiireen kokeminen kuuluvat tiiviisti alle kouluikäisten lasten vanhempien elämään. (Joutsenlampi & Mustonen 2013, 44.)

Tilastokeskuksen (2014b) tutkimuksen mukaan perheen parissa vietetty aika on vähentynyt viimeisen 10 vuoden aikana. Perheellä tarkoitetaan samassa kotitaloudessa olevia ihmisiä. Kahden hengen perheessä miehet viettivät lasten kanssa aikaa 4 tuntia 50 minuuttia ja naiset 4 tuntia 47 minuuttia hereillä oloajasta. Vähintään kolmen hengen perheissä miehet olivat perheen kanssa lähes neljä tuntia ja naiset noin viisi tuntia. Tulokseen vaikuttaa miesten vähemmän perheissä käyttämä vanhempainvapaa ja enemmän ansiotyöhön käytetty aika.

Mikäli perheeseen kuului kaksi henkilöä, miehet viettivät aikaa perheen kanssa 4 tuntia 50 minuuttia ja naiset 4 tuntia 47 minuuttia hereillä oloajasta. Vähintään kolmen hengen perheessä miehet viettivät aikaa perheen kanssa noin neljä tuntia ja naiset noin viisi tuntia heräillä oloajasta. Tähän tulokseen vaikutti luonnollisesti se, että miehet käyttivät vanhempainvapaita vain marginaalisesti. Sen sijaan pienten lasten isät käyttivät ansiotyöhön eniten aikaa.

Vanhempien ajankäytössä on tapahtunut muutoksia viimeisen 10 vuoden aikana. Äitien viettämä aika alle 10-vuotiaiden lasten kanssa on vähentynyt viiteen ja puoleen tuntiin valvellaoloajasta, ollen aikaisemmin kuusi tuntia. Äidit viettävät lasten kanssa enemmän aikaa kuin isät, eikä viikonlopun ja arjen vaihtelulla ole ajankäytöllisesti eroa. Isät viettävät lasten kanssa aikaa enemmän viikonloppuina kuin arkena. (Tilastokeskus 2014c) Vanhemmat kokevat kiireen tunteen vähentyneen, mutta odotuksien ja vaatimuksien lisääntyneen. Perheelle halutaan antaa entistä enemmän aikaa, jonka mahdollistaa isien suurempi vastuunotto lapsista sekä joustava työelämä. (Miettinen & Rotkirch 2012, 9.)

Lapsiperheiden kiire on yhteydessä ansiotyöhön. Työssä käyvät vanhemmat kokevat enemmän kiirettä kuin ei-työelämässä oleva. (Miettinen & Rotkirch 2012, 22.) Kiireen kokeminen on yhteydessä työajanpituuteen mutta myös perheeseen ja elämäntilanteeseen liittyvät tekijät. Yhdenhuoltajan perheessä kiirettä koetaan enemmän, kuin kahden vanhemman taloudessa, joissa toisella voi olla mahdollisuus joustaa työajoissa tai perheen tarpeista paremmin. (Miettinen & Rotkirch 2012, 30.)

Lasten määrä ja ikä on yhteydessä vanhempien kiireen kokemuksiin. Lasten ollessa päiväkotikäisiä on vanhempien kiire suurimmillaan. Isillä kiire lisääntyy lapsien lukumäärän mukaan. Äideillä kiire nousee selvästi kolmannen lapsen jälkeen. (Miettinen & Rotkirch

2012, 30.) Harrastukset ja kodin ulkopuoliset tapahtumat voivat luoda osaltaan kiirettä perheille (Miettinen & Rotkirch 2012, 87).

Ajankäyttötutkimuksessa vapaa-aika on määritelty ajaksi, joka jää jäljelle vuorokaudessa nukkumisen, ruokailun ansio- ja kotitöiden sekä opiskeluun käytetyn ajan jälkeen. Vuosina 2009-2010 suomalaisilla oli keskimäärin vapaa-aikaa vuorokaudessa arviolta 6 tuntia 40 minuuttia. (Tilastokeskus 2014c.)

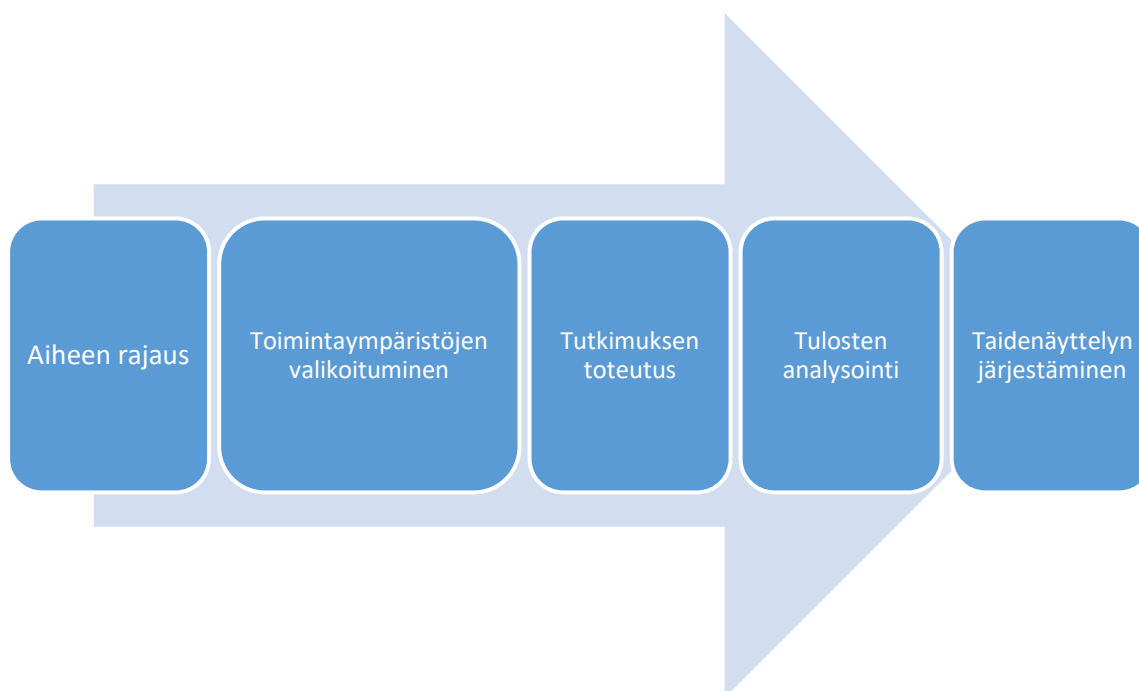
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Toiminnallisen opinnäytetyön ja kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteet

Opinnäytetyö on toiminnallinen mutta sisältää tutkimuksellisen opinnäytetyön piirteitä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on toimijat, tietoperusta, menetelmät, materiaalit, aineisto ja tuotos tai tulos, yhtä lailla kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. Toiminnallisen opinnäytetyön erona tutkimukselliseen työhön ovat toiminnallisena työnä tehtävä konkreettinen tuotos. Toiminnallinen opinnäytetyönä oleellista on tuotokseen tähtäävä kehittämis työ, joka vaatii onnistuakseen eri toimijoita, joista opiskelijan rooli on keskeinen. Valmis tuotos vaatii dialogisuutta, jossa keskustellaan, arvioidaan, tarkennetaan suunnitelmaa. (Salonen 2013, 5-6.)

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on tuoda ilmi todenperäistä elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti kuvaten. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on selvittää ilmiöitä sekä ymmärtää syitä ilmiöiden takana. Laadullisesti kuvattuna ilmiön saa monipuolisemmin esille kuin luvuilla näytettynä. Ihmisten asenteita, kokemuksia ja näkökantoja on haastavaa kuvata luvuin, jolloin laadullinen kuvailu on hyvä vaihtoehto. (Kananen 2015, 71.)

Opinnäytetyöhön valikoitui toiminnallinen lähestymistapa, sillä kohtaamisen kokemusten näkyväksi tekeminen on opinnäytetyön lähtökohta. Lähestymistapa mahdollistaa lasten kokemusten monipuolisen esille tuonnin ja analysoinnin, sekä konkreettisen peilailun vanhempien ja lasten kokemusten välillä. Toiminnallisena tuotoksena opinnäytetyössä toteutetaan taidenäyttely Hollolan kirjasto kahvilaan. Opinnäytetyö käynnistyi aiheen rajauksella ja toimintaympäristöjen valikoitumisella (Kuvio 1). Varhaiskasvatusikäisten lasten kokemusten näkyväksi saamiseksi valikoitui päiväkotien lasten tiedonkeruu paikaksi. Lasten kokemusten rinnalle tarvittava vanhempien näkemys kerättiin tiedonkeruuseen osallistuneiden lasten vanhemmilta. Päiväkodin kanssa laadittiin yhteistyösopimus, tutkimuslupa (Liite 1) ja salassapitosopimus. Lapsien osallistumisesta tiedonkeruuseen laadimme vanhemmille lupalapun, jonka myötä vanhemmat saivat päättää lasten osallistumisesta (Liite 2). Lupalapun saate sanoissa kerroimme työn tarkoituksesta ja tavoitteista sekä lapsien anonyymiuden säilyttämisestä. Tutkimukseen osallistuneiden lasten vanhemmille toteutettiin sähköinen Webropol-kysely (Liite 3), jonka päiväkoti toimitti lasten vanhemmille sähköisessä muodossa. Taidenäyttelyä mainostettiin päiväkodilla sekä julkisilla ilmoitustauluilla. Tutkimustuloksista koostettiin taidenäyttely Hollolan pääkirjaston kirjasto kahvilaan. Tutkimustulosten yhteenveto tehtiin lisäksi päiväkotiin vanhempien ja henkilökunnan nähtäville.

Kuvio 1. Prosessin eteneminen

7.2 Aineistonkeruu

Aineistonkeruumenetelminä opinnäytetyössä on käytetty haastattelua, sähköistä kyselyä ja toiminnallisia menetelmiä. Kyselytutkimuksen etuna koetaan niiden avulla saatu laaja tutkimusaineisto. Kyselyllä mahdollistetaan suuri otanta ja voidaan kysyä monia kysymyksiä. Kyselymenetelmä on tehokas ja säästää paljon aikaa. Kyselymenetelmän heikkouksina pidetään usein sen pinnallisuutta ja teoreettisesti vaatimattomuutta. Tietämättömyys vastaajan rehellisyydestä ja kuinka vakavasti henkilö on kyselyyn vastannut, koetaan heikkoutena. Kysymysten oikein ymmärtäminen ja ihmisten tietämys kyselyn aiheesta eivät myöskään selviä täysin. Vastaamattomuus nähdään myös kyselyn heikkoutena. (Hirjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.) Miittisen ja Vehkalahden (2013, 84) mukaan verkkokyselyiden hyötyinä ovat nopeus ja vastausten prosessoinnin ongelmattomuus. Inhimillisiä virheitä minimoi tulosten automaattisesti laskelmoituminen sähköiseen muotoon. Verkkokyselyiden heikkoutena koetaan, ettei voida noudattaa perinteisen todennäköisyysotannan periaatteita poimimalla satunnaisotosta ennalta määritetystä perusjoukosta. Tutkimukseen valikoituvat ne, jotka saavat kutsun sähköisesti ja osallistuvat näin tutkimukseen verkossa.

Aineistoa on kerätty vanhemmilta sähköisellä Webropol-kyselyllä. Kysely lähetettiin 16 opinnäytetyöhön osallistuvan 4-6-vuotiaan lapsen vanhemmalle. Kysymyksiä laatiessa on

pyrityt pitämään mielessä tutkimuskysymykset, sekä muodostamaan kysymykset oikein ja helposti ymmärrettäväksi väärinkäsitysten välttämiseksi. Tarkoituksena on ollut välttää liiallista päällekkäisyyttä kysymyksiä asetelussa. Tulosten analysointia varten kysymykset on pyritty laatia helppolukuisiksi ja selkeiksi väärin ymmärryksen vähentämiseksi.

Lapsilta tiedonkuumenetelmänä oli haastattelu, jonka tukena käytettiin toiminnallisia menetelmiä. Toiminnallisia menetelmiä oli piirtäminen, kuvakortit ja sadutus. Kaikille lapsille kielellinen ilmaisu ei ole vahvin tapa oman itsensä, omien kokemusten, näkemysten ja tunnetilojen ilmaisemiseen. Tämän vuoksi on hyvä etsiä muitakin keinoja ilmaisun tueksi. (THL 2019b.) Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla on oikeus tuoda ilmi omia mielipiteensä ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (Unicef 2019). Lapsien osallistuminen ja vaikuttaminen luovat lisäksi pohjaa demokraattiselle tulevaisuudelle (Opetushallitus 2018, 26). Lapsien kanssa käytettävät monipuoliset tiedonkeruu menetelmät tarjoavat lapsille mahdollisuuden ilmaista mielipiteitä ja ajatuksia mahdollisimman helposti.

Kuvakorteilla viritettiin lapsia aiheeseen. Kuvakortit helpottavat lapsia pääsemään aiheeseen ja kertomaan ajatuksiaan. Kuvakortteina toimi kuvat erilaisista yhteisistä tekemisistä. Lapset valitsivat kuvan, jota halusivat vanhempien tai muun turvallisen aikuisen kanssa tehdä enemmän. Tämän jälkeen lapset saivat vuorollaan kertoa haastattelun ja kuvaa apuna käyttäen ajatuksia ja toiveita aiheesta.

Kuvakortit ovat kaikenikäisille soveltuva ja luonteva menetelmä, jotka voivat toimia apuna vaikeiden ja arkaluontoisten asioiden käsittelemisessä ja niistä puhumisessa. Kuvat tarjoavat peilin omille ajatuksille ja auttavat konkreettisesti tuomaan omia ajatuksia julki. Kuvat antavat myös tilaa tulkinnoille ja mielikuville. (Halkola 2009, 187, 16.) Aineistonkeruu menetelmänä kuvakorteilla pyritään hakemaan vastausta lapsilta kysymykseen ”millaisia asioita haluisit tehdä enemmän vanhemman kanssa”.

Lapsia pyydettiin piirtämään taideteoksia näyttelyyn, jolla mahdollistetaan aiheen näkeväksi tekeminen ja tietoisuus laajemmalle otannalle. Lapset saivat aiheeksi piirtää kuvan siitä mitä he tykkäivät tehdä vanhempien kanssa. Paperina oli valkoinen A4. Lapset piirsivät puuväreillä. Lapset alkoivat kertoa hyvin aiheistaan ja mistä he aikoivat piirtää. Huomasimme kuitenkin piirustusten edetessä, että monella lapsella alkoi keskittyminen häiriintymään muualle ja heitä piti hieman palautella aiheeseen. Myös toisten lasten ääneen kerrotut asiat ilmestyivät helposti myös omaan taideteokseen.

Piirtäminen on lapselle luontainen tapa toimia. Piirustusten kautta lapset pystyvät kuvaamaan näkemäänsä ja kokemaansa itsestä ja ympäristöstä. Puhumisen tai sanoittamisen ollessa hankalaa, voi piirtäminen tarjota muodon ilmaista itseään. Piirtämisen kautta lapsella on aikaa ajatella, jolloin piirustusta on helppo täydentää. (Roos 2015, 42.)

Sadutusta käytettiin haastattelun tukena ja tiedonkeruuna. Lapsilta kysyttiin mitä heidän taideteoksessaan tapahtuu ja mistä he olivat piirtäneet. Lapsille esitettiin myös tarkentavia kysymyksiä ja heidän kertomansa kirjoitettiin sanasta sanaan taideteoksen toiselle puolelle. Lopuksi heille luettiin ääneen mitä paperiin oli kirjoitettu ja se hyväksytettiin lapselta.

Sadutus on eri ikäisten kuuntelua ja osallisuutta painottava työväline niin käytännön työssä, kehittämisessä ja tutkimuksissa. Menetelmän avulla lapsi tulee kuulluksi antaen läheisyyden ja turvallisuuden tunteen tässä hetkessä. Lisäksi sadutus kutsuu puhumaan, kohtaamaan ja pysähtymään. (Karlsson. 2014, 26, 28.) Sadutus on käyttökelpoinen dokumentointiväline, jonka avulla lapset kohdataan aidosti, ilman arviointia (Karlsson, Riihelä 2012, 170–175).

7.3 Aineiston analysointi

Yleistä kaavaa tai mallia aineiston analyysiin käyttöön ei antaa. Analyysillä tarkoitetaan aineiston huolellista, tekstimateriaalin järjestelyä, sisällön ja rakenteiden erittelyä, jäsentämistä ja pohtimista. Lisäksi analyysi voi olla sisällöllisen tuotoksen luokittelemista eri aiheiden ja teemojen perusteella. Tarkoituksena saada isosta määrästä tekstiä selvyttä helpommin. Analyysillä kiteytetään haastattelujen tai kertomusten sisältöjä helppolukuisen muotoon. Aineiston tarkastelemisesta tulee tehdä huolellisesti ja vertaillen sen sisältöä. Analyysin avulla lisätään myös aineiston informaatioarvoa. Analyysissä tiivistetään tietoa ja tulkitaan sitä, sekä käydään vuoropuhelua teorian empirian ja omien ajatusten kanssa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2019a.)

Analyysillä voidaan ymmärtää eri näkökulmista katsomista ja aineiston tiivistämistä eri tavoin. Analyysi voidaan nähdä tapana käydä systemaattisesti aineistoa läpi etsimällä esimerkiksi yhtäläisyyksiä ja eroja. Jokainen tutkimus on oma prosessinsa. Prosessin etene- miseen vaikuttavat monet eri tekijät. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2019a.)

Kanasen (2015, 159-163) mukaan Laadullinen aineisto on usein monenlaisessa muodossa. Aineisto käydään läpi kuunnellen, katsellen ja lukien ainoista kokonaisuutena. Aineistoa on tämän jälkeen jatkojalostettava ja käsiteltävä litteroiden kaikki saatu tieto eri menetelmin. Tämän jälkeen aineistoa on yhteismitallistettu ja perehdyttävä aineistoon lukemalla useaan kertaan. Aineistoa on luokiteltu ja teemoiteltu sekä tiivistetty tutkimuksesta oleellinen tutkimusta ajatellen. Lopuksi olemme tulkinneet aineistoa ja yrittäneet nostaa sieltä olennaisen tulkintojemme kautta.

Tutkimuksessa aineistona on ollut kysely, haastattelu, sadutus, erilaiset toiminnalliset menetelmät ja dokumentointi. Tällä menetelmällä on pyritty löytämään oleellinen tieto tutkimuksen kannalta. Lasten tutkimus tuloksia kirjattiin muistiin ja käsiteltiin tuoreena

teemoihin, jotta tutkimustulokset saa esiin. Tulosten analysointiin käytimme Webropol-kyselyn luomaa valmista tiedonkeruu ja analysointi työkalua. Tutkimme kyselyn tuottamia tuloksia ja toimme ne selkeään ja näkyvään muotoon taulukoina, jotka havainnollistavat ja antavat selkeää kuvaa siitä minkälaisia tuloksia on saatu aikaiseksi tässä työssä. Lasten ja vanhempien tutkimustuloksia on teemoitettu yhteen tulosten tulkitsemiseksi.

Opinnäytetyössä pyrittiin yhdistelemään eri lähteistä löytyvää tutkittua tietoa yhteen. Tämän yhdistelyyn on paljon ohjannut tulkinnat ja intuitio, jonka mukaan työn tulokset on analysoitu ja sen pohjalta muodostettu synteeseiksi. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2019.) Tietoa käsitelimme kriittisesti, vertaillen ja synteesejä tehden (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2019).

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Kokemuksia kohtaamisesta

Tutkimukseen osallistui 16 lasta. Vanhempien kysely toimitettiin 16 kyselyyn osallistuneen lapsen vanhemmalle, joista 12 vastasi kyselyyn. Vanhemmilta saatu palaute kertoi aiheen ajankohtaisuudesta ja tärkeydestä. Vastauksista tuli ilmi vanhempien halu olla läsnä lapsilleen, mutta myös ansiotöiden ja kotitöiden luoma kiire ja ajankäytön haasteellisuus.

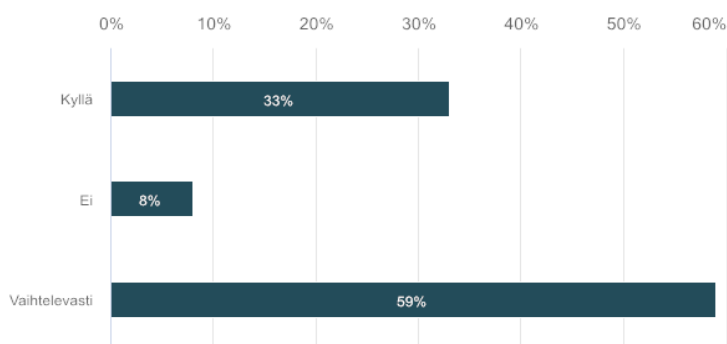
Yhteinen läsnäolon tarve

Lapsien tutkimusten tuloksista nousi isoksi yhteiseksi tekijäksi lasten ja vanhempien yhteinen läsnäolon tarve. Lapset toivat esiin läheisen aikuisen tärkeyden itselle. Lapset kokivat vanhempien läsnäolon merkityksen yhteisessä tekemisessä tärkeämmäksi kuin itse tekemisen. Läheisyyden tarve aikuisen kanssa näyttäytyi lapsille tärkeänä.

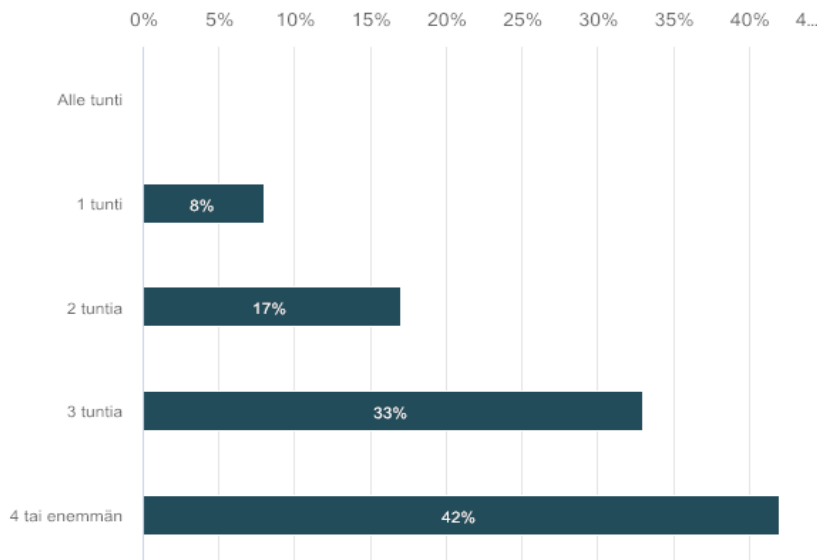
Haluisin olla enemmän yhdessä ja halata

Mä tykkään paljon paljon halia äitiä ja isää

Vanhemmista 33% kokee aikaa olevan riittävästi lapselle läsnä ja 59% vaihtelevasti (Kaavio 3.) Ajan käyttöä tuntimäärällisesti kysyttäessä vanhemmista 42% vastasi viettävänsä lapsen kanssa olemiseen aikaa päivässä keskimäärin 4 tuntia tai enemmän (Kaavio 4.) Ajankäytön mittaaminen on haastavaa. Vastaajien arvio omasta ajankäytöstä on usein pidempi kuin tutkimuksissa ilmennyt todellinen ajankäyttö. Toisaalta ajankäyttö voi olla myös vähäisempi verrattuna todelliseen ajankäyttöön. (Miettinen & Rotkirch 2012, 16.)

Kaavio 3. Vanhempien kokemus lapsen kanssa riittävästä läsnäolosta

Kaavio 4. Lapsen kanssa vietetty yhteinen aika päivässä

Lapsille tehdyn kyselyn perusteella lapset nauttivat aikuisten huomiosta ja seurasta. Lapsille vanhempien läsnäolo, kiinnostuneisuus ja huomatuksi tuleminen kokemukset ovat merkityksellisiä ja tärkeitä. Lapsille kokemus kohtaamisesta on tärkeämpää kuin itse tekeminen. 75% kyselyyn vastanneista vanhemmista toivoi enemmän aikaa olla lapsen kanssa. Yhteiseltä ajalta toivottiin myös enemmän aikaa keskittyä lapseen sekä kuulla lapsen ajatuksia ja tuntemuksia. Vastauksista nousi esiin, että aina ei tarvitse tehdä mitään. Vanhemmat toivoivat yhteistä aikaa olla vain.

Yhdessä oloa ja puuhastelua ilman tarkempia suunnitelmia tai aikatauluja

Enemmän yhteistä aikaa olla vaan

Mukavaa yhdessä oloa, läheisyyttä, yhdessä tekemistä, ei välttämättä mitään arkista kummempaa. Välillä on kiva käydä esim. elokuvissa ja syömässä, museossa tms., mutta yhdessä oleminen on tärkeintä.

En mitään erityistä. Mukavaa yhdessäoloa ilman kiirettä.

Yhteinen tekeminen

Kyselyn vanhemmista 92% kertoo yhteisen tekemisen koostuvan lapsen kanssa pelaamisesta, ulkoilusta ja yhteisistä kotitöistä. 83% vanhemmista leikkii yhdessä lapsen kanssa. Kuitenkin vain 25% vanhemmista kertoo tykkäävänsä leikkiä lapsen kanssa. Lapsen kanssa keskustelu taas nousee selkeästi mieluisimmaksi yhteiseksi tekemiseksi. 92% vanhemmista kokee keskustelun mielekkääksi puuhaksi. Vastanneista vanhemmista 75% lukee lapselle kirjoja. Kotona vanhempien kanssa oleminen ja lapsien omat leikit sekä

leikit vanhempien kanssa nousivat esiin lasten kertomuksista. Kirjojen ja satujen tärkeys näyttäytyi lapsien kertomuksissa.

Meillä on palikoita ja oon rakentanu niitä vain yksin. Äitin kanssa haluisin rakentaa. Äiti ei milloinkaan leiki palikoilla.

Tykkään leikkiä isin kanssa, myös yksin.

Tykkään et luetaan satuja. Kyllä mulle luetaan tietenkin.

Ulkoleikkejä lapset kokevat arjessa tapahtuvan. Vanhempien läsnäolo ulkoiluissa on lapsille tärkeää ja merkityksellistä. Leikkipuisto ja metsä tuli esiin useamman lapsen vastauksista toiveista yhteisestä ajasta.

Mä ja äiti mennään leikkipuistoon keinumaan.

Haluisin käydä yhdessä metsässä ja leikkipuistossa

Mä tykkään luonnosta ja metsäretkistä. Luonto on niin kaunis.

Vanhemmista 42% nostaa esiin ulkoilun kysyttäessä mitä he voisivat tehdä enemmän lasten kanssa.

Voisimme ulkoilla enemmän lastemme kanssa ja viettää aikaa yhdessä

Voisimme keksiä ulkona jotain yhdessä. Usein ulkoilu on sitä et äiti on vain vierellä/perässä varmistamassa turvallisuuden. Eipä tuu esim. kiivettyä mihinkään kiipeilytelineisiin.

Ulkoilla ja urheilla, lapset haluaisivat yhteisiä leikkejä.

Lapsille tärkeiksi yhdessä vanhempien kanssa tehtäviksi asioiksi nousi erilaiset lautapelit, pelaaminen ja ulkopelit

Tykkään pelata lautapelejä mun isin kanssa.

Me pelataan aika vähän. Haluisin pelata vähän enemmän.

Mennään äitin ja isin kanssa pelaamaan jalkapalloa. Haluisin pelata aina isän kanssa jalkapalloa. Se on niin kivaa.

Puolet vastanneista kokee pelaamisen ja askartelun mielekkäänä puuhana. 25% vastanneista vanhemmista tykkää leikkiä lapsen kanssa. Tulosten perusteella valta osa vanhemmista leikkii lapsien kanssa ja pitää sitä tärkeänä vaikei pidä siitä.

Perheiden ajankäyttö ja kiireen kokeminen

Osa lapsista osasi kertoa tarkemmin perheen ajankäytöstä määritellen toimintoja, jotka vähentävät yhteistä aikaa. Vanhempien työt iltaisin, kotityöt sekä lasten ja vanhempien harrastukset ovat lasten kokemuksen mukaan asioita, jotka vähentävät yhteistä aikaa.

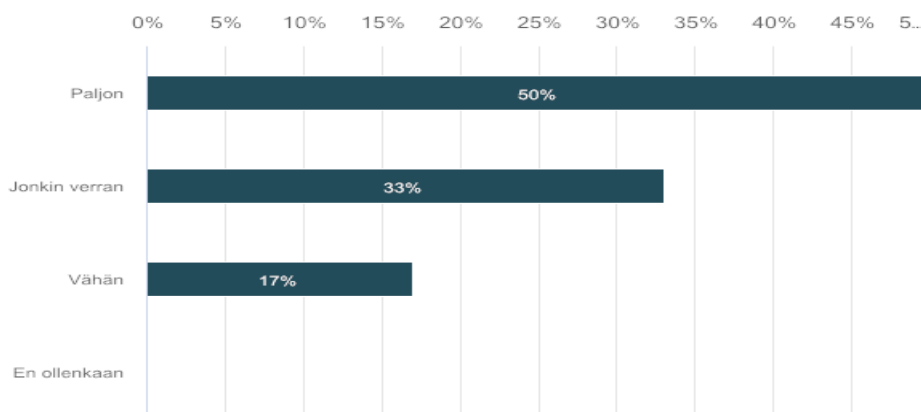
Iskä oli kokouksissa ni ei pelattu yhdessä

Yksittäisten vanhempien kommentteissa nousee myös esiin töiden vaikuttavan vähentävästi perheen yhteistä aikaa.

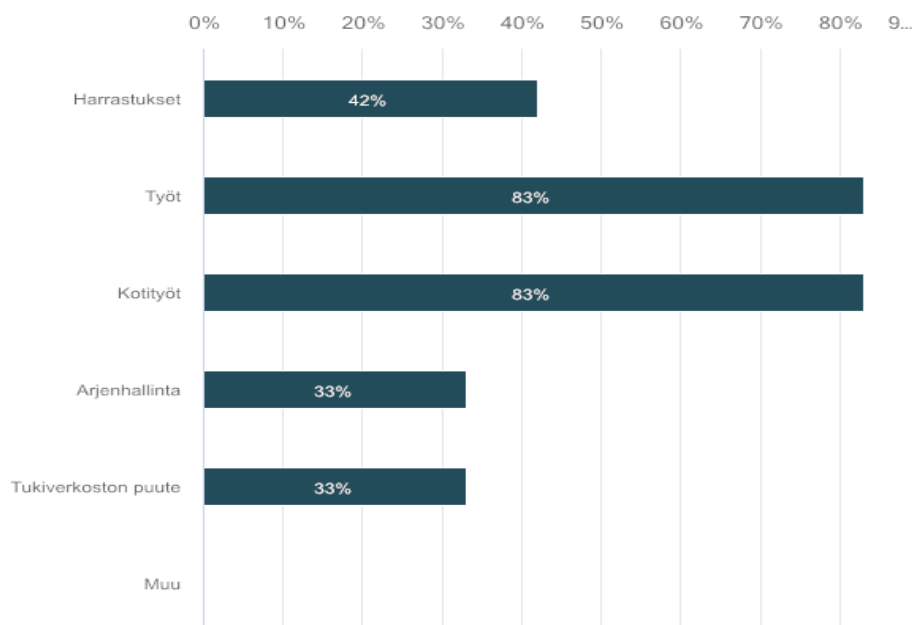
Ylipäättään viettää aikaa yhdessä. Kaksi työtä syö ajankäytöstä paljon, tukiverkoston puute on ongelma.

Yhä kiristynvä työtahti ja pidemmät työpäivät heijastuvat kielteisesti lapsiin ja perhe-elämään.

Vanhempien kiireen kokemukset arjessa ovat yleisiä. Puolet kyselyyn vastanneista vanhemmista kokee arjessa paljon kiirettä ja 33% jonkin verran (kaavio 1.) Kiirettä arjessa luovat 83% ansiotyöt sekä kotityöt (kaavio 2.) Harrastukset aiheuttavat kiirettä 42% vanhemmista. Arjenhallinta ja tukiverkoston puute ovat myös kiireen aiheuttajia vanhemmille.

Kaavio 1. Kiireen kokeminen arjessa

Kaavio 2. Kiireen luojat arjessa

Vanhemmat kokevat vuorovaikutuksen lasten kanssa pääsääntöisesti hyväksi. Läheisyys, avoimuus ja keskustelu yhteys ovat perheissä koettu toimivaksi. Kysely vanhemmille nosti esiin kiireen selvän vaikutuksen vuorovaikutukseen. Kommenteissa mainittiin kiireen vaikuttavan negatiivisesti vuorovaikutukseen. Kiireen vaikutukset heijastuvat kyselyn perusteella vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Kiireen tunne siirtyy vanhemmilta lapsiin, joka aiheuttaa lapsissa kiukkua. Lapsen kohtaaminen, nähdäksi ja kuulluksi tuleminen ja tunteiden hyväksymisen tarpeet päivittäin täyttyvät vanhempien kokeman mukaan vaihtelevasti.

Haasteet liittyy kiireen tuomaan kohtaamiseen ja kielteisten tunteiden kannattelun haasteisiin. Kiire pistää vaatimaan liiallista kiltteyttä ja reippautta.

Haasteita tulee silloin kun joku meistä on väsynyt tai kiukkuinen.

Kiire ja väsymys tuo välillä varmasti ikävää vuorovaikutusta, kun äitikin osaa kiukuttella ja vajota lapsen tasolle- haastavaa on pitää itsensä kasassa.

Hyvää on, että lapsi puhuu avoimesti tunteistaan ja pystytään paljon keskustelemaan. Haastetta tuo ajan puute arjessa, jolloin ei ihan joka hetki voi kuunnella ja keskittyä lapseen, kun hän haluaisi. Toisinaan lapsi turhautuu vanhemman kiireestä ja tulee kiukkuja

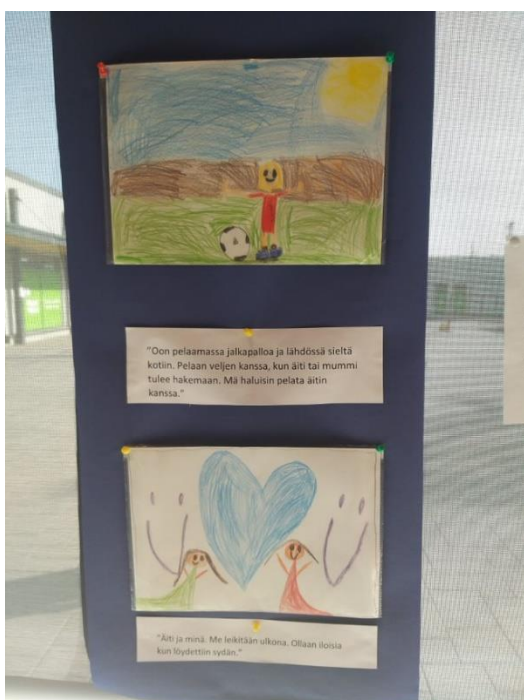
Lasten toiveet yhteisestä ajasta pohjautuvat arkisten perusasioiden ympärille. Ulkoilu, leikkiminen, pelaaminen ja yhdessä tekeminen luovat lapselle kohtaamisen tunteen. Vanhemmat kokevat tärkeäksi läheisyyden, vuorovaikutuksen yhteisen ajan ja leikin lapsen

kanssa. Vanhemmillä on tunne, etteivät he ehdi riittävästi olemaan läsnä päivittäin lapselle.

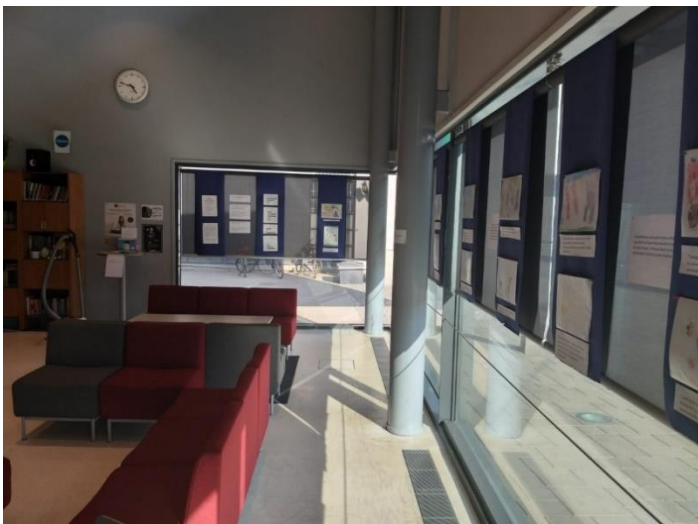
8.2 Tulosten esittely taidenäyttelyssä ja päiväkodissa

Tutkimuksessa lapset piirsivät kokemuksiaan vanhempien kanssa yhdessä vietetystä ajasta. Piirustusten lähtökohtana toimi ajatusten näkyväksi tekeminen (Kuva 1). Taidenäyttelyä mainostettiin päiväkodissa, kirjastolla ja julkisilla ilmoitustauluilla. Taidenäyttely koottiin kerätyn aineiston perusteella peilaten lasten ja vanhempien kokemuksia keskenään. Taidenäyttely toteutettiin Hollolan kirjasto kahvilaan tarkoituksena saavuttaa mahdollisimman paljon näkyvyyttä. Näkyvyyden maksimoimiseksi taidenäyttely oli nähtävillä kirjastokahvilan sisäpuolella kokonaisuudessaan ja ulkopuolella tiivistetysti, mahdollistaen näyttelyn laajan näkyvyyden. Esillä näyttely oli viikon ajan (Kuva 2).

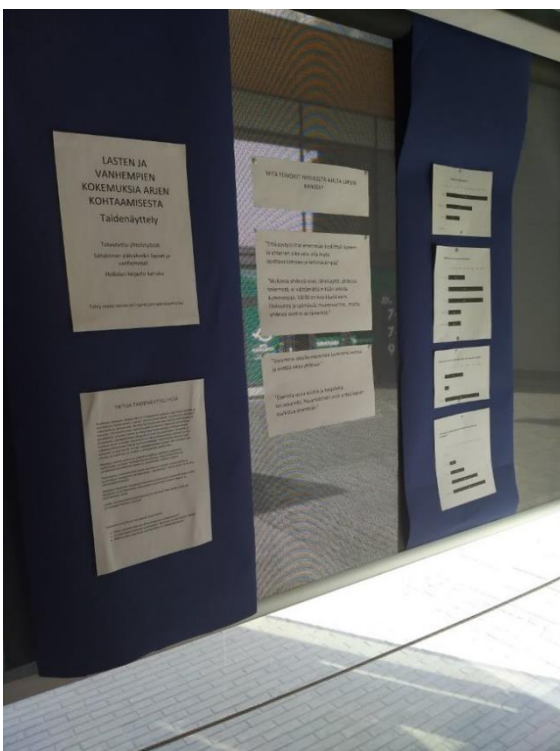

Kuva 1. Lasten tuotoksia ja sitaatteja

Taidenäyttelyyn kerättiin lapsilta ja vanhemmilta saatu tutkittu tieto yhteen. Lasten ja vanhempien kokemuksia tuotettiin näkyväksi sitaattien muodossa. Vanhempien ajatuksista oli kaavioita havainnollistamassa tuloksia (Kuva 3).

Kuva 2. Yleiskatsaus näyttelystä

Kuva 3. Näyttelyn tietoseinä

Näyttelyssä kerättiin palautetta kävijöiltä palautelaatikon avulla tarkoituksena osallistaa kävijöitä yhteiskunnalliseen ajatteluun lasten ja vanhempien nykytilasta ja tulevaisuudesta. Palautteiden mukaan asian esiin tuominen näkyväksi koettiin tarpeelliseksi ja merkitykselliseksi. Läsnaolon tärkeys ja haasteellisuus lapsiperheille nyky-yhteiskunnassa herätti kävijöissä tuttuja ajatuksia.

Kouluikäisten lasten vanhempana moni ajatus kuulosti tutulta, vaikka elämässä ei ole enää yhtä paljon hoivaa ja leikkiä kuin 10 v sitten. Läsnäoloa tarvitaan edelleen ja sen puute näkyy kiukkuna puolin ja toisin.

Kyllä työ ja toimeentulo tänä päivänä tuo ajallisesti haasteita viettää aikaa lasten kanssa.

Asiallinen, tunteita herättävä! Tärkeä aihe. Ihana!

Näyttelyn mahdollistaneen päiväkodin mukaan näyttelyyn osallistuneet lapset olit kiinnostuneita ja ylpeitä teoksistaan. Tutkimukseen osallistuneen päiväkodin henkilökunnalle, vanhemmille ja lapsille koottiin yhteenveto tutkimustuloksista päiväkodin tiloihin. Yhteenvedon tarkoituksena on tuoda tietoon tutkimuksen tulokset erillisessä muodossa siihen osallistuneille ihmisille, varmistaen mahdollisimman monen näkevän yhteenvedon tulokset. Yhteenvedon kautta vanhemmat saavat näkemyksen lasten kokemuksista ja vanhemmat pääsevät näkemään tarkemmin tutkimuskysymysten vastauksia, sekä peilaamaan julkitulleita vastauksia omiin vastauksiin. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle yhteenveto antaa tietoa perheiden nykytilasta ja tarpeista, joita henkilökunta voi hyödyntää työskentelyssään perheiden kanssa.

9 YHTEENVETO

9.1 Johtopäätökset

Työn lähtökohtana oli tutkia, miten vanhemmilla on aikaa lasten kohtaamiseen ja kuinka lapset kokevat vanhempien läsnäolon ja ajankäytön. Tutkimus tulosten perusteella vanhemmilla on halua ja kiinnostusta olla läsnä lasten elämässä. Puolet tutkimukseen osallistuneista vanhemmista koki arjessa paljon kiirettä, jota luovat perhearjen velvollisuudet ja vastuut vaikuttaen läsnäoloon ja kohtaamiseen. Tutkimukseen osallistuneista 33% vanhemmista kokee aikaa olevan riittävästi lapselle läsnä ja 59% vaihtelevasti. Tutkimus tulosten mukaan lapsilla on tarve vanhempien läsnäololle. Lapset nauttivat vanhempien seurasta ja läheisyydestä. Kohdatuksi ja nähdyksi tuleminen ovat lapsille tärkeitä, jota kaipaavat lisää.

Vanhemmilla ja lapsilla nousi tutkimuksessa samat toiveet yhteiselle ajankäytölle. Yhdessä oleminen ja perus arjen asiat ilman kiirettä nousivat tärkeiksi toiveiksi vanhemmilla sekä lapsilla. Lapset toivovat vanhempien seuraa leikkeihin ja yhdessä tekemiseen. Vanhemmille tärkeäksi toiveeksi nousi keskustelut ja läheisyys. Lindforsin (2011, 24-25, 29) mukaan lapsen kokemus arjesta on erilainen kuin aikuisen näkemys. Lapsen hitaampi rytmi tarvitsee kiireetöntä ja joustavaa arkea.

Tutkimuksessa vahvistuu kohtaamisen aiheen tärkeys. Tätä vahvistivat vanhemmilta, yhteistyötahoilta ja näyttelyn kävijöiltä saadut palauteet tutkimusaiheesta. Kiire näyttäytyy ihmisten puheissa ja tekemissä suuressa osassa ollen eräänlainen nykyajan trendi.

9.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tiedonhankintaan ja julkaisuun liittyvien periaatteiden tunteminen ja ohjeiden mukaan toimiminen on jokaisen tutkijan vastuulla (Hirsijärvi ym. 2009, 23). Hyvän tutkimuskäytäntöjen mukaisesti tutkimusprosessin eettisyyttä voidaan arvioida tutkimusaiheen, tutkimusmenetelmien ja tutkimusaineiston analyysin ja raportoinnin näkökulmasta. Tutkimusaiheen kohdalla voidaan pohtia aiheen perusteltua valintaa. Käytettyjen tutkimusmenetelmän valinnassa on tärkeä pohtia, saadaanko tavoiteltu tieto käytetyllä menetelmällä. Tulosten raportoinnin läpinäkyvyyden säilyttämiseksi tulokset on raportoitava mahdollisimman tarkasti ja rehellisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniikka 2019b.) Opinnäytetyötä tehdessä on otettu huomioon hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus kyselyn laadinnassa, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä arvioinnissa. Opinnäytetyössä on käytetty tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. (Tutkimuseettinen

neuvottelukunta 2012, 6.) Opinnäytetyössä on käytetty eettisyyden ja harkinnan apuna ammattikorkeakoulujen opinnäytetyön eettisiä suosituksia (Kettunen, Kärki, Näreaho & Päällysaho 2017.)

Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Itsemääräämisoikeuden mukaisesti henkilöillä tulee olla oikeus päättää osallistumisesta tutkimukseen. On myös selvitettävä, kuinka henkilöiden suostumus hankitaan, millaista tietoa tutkimuksesta annetaan ja minkälaisia riskejä tutkimukseen osallistumiseen sisältyy. (Hirsjärvi ym. 2009, 25.) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisen ohjeen tavoitteena on hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tieteellisen epärehellisyyden ennaltaehkäiseminen tutkimusta harjoittavissa organisaatioissa, kuten ammattikorkeakoulussa. Näiden lisäksi tulee noudattaa seuraavia hyviä eettisiä periaatteita, tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen, yksityisyys ja tietosuojat. (Kettunen ym. 2017.)

Tutkimustietojen luotettavuuden ja anonyymiuden säilyttäminen ovat olennaisia asioita opinnäytetyössä. Tutkimustulosten julkaisuisissa on huomioitava luottamuksellisuus ja anonyymiteettisuoja, jolloin tutkittavien henkilöllisyys ei saa paljastua. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2019.) Opinnäytetyötä tehdessä on kiinnitettävä huomiota erityiseen tarkkuuteen ja läpinäkyvyyteen. Työn jokaisessa vaiheessa on huomioitu tutkimusten eettiset periaatteet. Tutkimukseen osallistuneiden lapsien suhteen on toteutettu erityistä huolellisuutta anonyymiuden ja lapsien yksityisyyden suojelemiseksi. Vanhempien kyselyiden tulokset on suoritettu täysin anonyymisti. Työssä on käytetty ohjaavan opettajan neuvoja aiheen luotettavuuden ja eettisyyden säilyttämiseksi.

9.3 Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Tieto perheiden hyvinvoinnin tilasta ja tarpeista auttavat näkemään tulevaisuuden tarpeita kirkkaammin. Lapsiperheet ovat kiireisiä työn, kotitöiden ja pienten lasten tarvitsevuuden keskellä. Joustamattomuus työelämässä ja omien kriteerien korkeus voivat nostaa väsymystä ja stressitasoa, joka heijastuu yhteiseen aikaan lapsen kanssa. Lapsuus on ainutkertainen ja herkkä aikakausi, jolloin lapsen minuuksia kasvaa ja kehittyy. Kasvuun lapsi tarvitsee läsnäolevien, turvallisten aikuisten tukea ja apua. Lapsen yhteisöön kuuluvat varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja vanhempien ymmärrys molemmin puolin auttavat tukemaan toinen toisiaan.

Vaativa työelämä vaikuttaa perheen jäsenten hyvinvointiin ja heijastuu lapsen arkeen vanhempien läsnäolon kautta. Tulevaisuudessa lapsistrategian 2040 toteutuminen vaatii työelämään innovatiivisia muutoksia koko yhteiskuntaan. Vanhempien on tärkeää voida

kokea onnistumisia vanhemmuudessa ilman syyllistymistä työelämän joustamattomuudesta. Vanhempien työt vaikuttavat lasten arkeen, sillä työn moninaisuus, etätyöt ja erilaiset työajat luovat lapsen elämään ennakoimattomuutta. Lasten käsitys työelämästä rakentuu vanhempien mallin kautta. Voimakas työn joustamattomuudesta johtuva stressi ja väsymys luovat tulevaisuuden työelämästä lapselle lohduttoman kuvan. (Valtioneuvosto 2019a, 18-19.)

Varhaiskasvatuksen rooli korostuu vanhemmuuden ja lapsen kehityksen tukemisessa. Varhaiskasvatussuunnitelma antaa suuntaviivoja varhaiskasvatuksen toteutumiselle. Ammattitaitoisen ja määrältään riittävän henkilöstön läsnäolo ja turva tukevat lasten kehitystä ja oppimista eri osa-alueilla. (Valtioneuvosto 2019a 48.)

Jatkotutkimusehdotuksena voidaan nostaa laajempi tutkimuksen toteutus. Suuremmalla otannalla tehty tutkimus lapsen ja vanhemman arjen kohtaamisesta voi tuoda ilmi erilaisia näkökulmia ja eroja, jotka tässä tutkimuksessa ei tullut näkyväksi. Jatkotutkimusta voisi tarkentaa erilaisiin suuntiin. Laajemmassa tarkastelussa kohtaamattomuus ja läsnäole-mattomuuden seuraukset lapsen kehitykseen, vuorovaikutustaitoihin ja oppimiseen pidemmällä aikavälillä olisi tarpeellisia. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten osaamisen vaikutukset kohtaamiseen ja heidän toimintansa merkitys varhaiskasvatus ikäisen lapsen kohtaamisessa olisi tarpeellinen näkökulma tutkittavaksi. Johdannossa mainittiin nykyteknologisoituneen maailman voivan aiheuttaa tietoisensäolon vähentymistä kohtaamisissa. Elektroniikan käyttö on kasvanut maailmassa ja se voi aiheuttaa muun sosiaalisen elämän vähenemistä. Tutkimuksessa sosiaalisen median ja teknologian osuus kohtaamiseen ei noussut ilmi. Aiheen tutkiminen lapsien ja perheiden hyvinvoinnin näkökulmasta olisi suuremmissa mittakaavassa mielenkiintoista.

LÄHTEET

Painetut lähteet

- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy
- Haarakangas, K. 2011. Voimistava läsnäolo. Mielen tiet lapsuudesta vanhuuteen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Halkola, U. 2009. Mitä valokuvaterapia on? Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.
- Hirsjärvi, S, Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Joutsenniemi, K & Mustonen, V. 2013. Ruuhkataidot, iloa vanhemmuuteen. Onni-sarja. Helsinki: Duodecim.
- Järvinen, M, Laine, A & Hellman-Suominen. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino Oy
- Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus
- Karlsson, L. 2014. Sadutus: avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, L & Karimäki, R. 2012 Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura Kasvatusalan tutkimuksia.
- Karlsson, L & Riihelä, M. 2012. Sadutusmenetelmä - kohtaamista ja aineiston tuottamista. Teoksessa Karlsson, L. 2014. Sadutus: avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kekkonen, M. 2014. Perheiden lastenhoitojärjestelyt ja tyytyväisyys päivähoitopalveluihin. Teoksessa Lammi-Taskula, J & Karvonen, S. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki. Suomen yliopistopaino Oy
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.
- Krongvist, 2016. Miten lapsi kehittyy ja oppii. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Lammi-Taskula, J & Karvonen, S. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki. Suomen yliopistopaino Oy
- Mattila, K-P. 2008. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Miettinen, J. & Vehkalahti, K. 2013. Verkkokyselytutkimusten otosten valinta. Teoksessa S, Laaksonen, J, Matikainen & M, Tikka. Otteita verkosta. Tampere. Vastapaino.
- Pojjula, S. 2018. Resilienssi muutosten kohtaamisen taito. Helsinki. Kirjapaja
- Repo, K. 2009. Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Tampere. Yliopistopaino Oy.
- Salminen, M & Lammi-Taskula, J. 2019. Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa Lammi-Taskula, J & Karvonen, S. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki. Suomen yliopistopaino Oy
- Sinkkonen, J. 2012a. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2012b. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä, lapsi perheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.

Elektroniset lähteet

- Hollolan kunta. 2019b. Kirjastopalvelut [viitattu: 20.3.2019]. Saatavissa: <https://www.hollola.fi/kirjastopalvelut>
- Hollolan kunta. 2019a. Satakielet [viitattu: 20.3.2019]. Saatavissa: <https://peda.net/hollola-karkola/varhaiskasvatus/v2/p%C3%A4iv%C3%A4kodit2/sp3/tl/sl3>
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2019. Tietoperusta. [viitattu 10.5.2019]. Saatavissa: <https://oppimateriaalit.jamk.fi/raportointiohje/4-opinnaytetyon-rakenne/4-2-opinnaytetyon-runko-osa/4-2-3-tietoperusta/>
- Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2019. Opinnäytetyön rakenne. [viitattu 10.5.2019]. Saatavissa: <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Opinnaytetyoprosessi/SoTeLi/Opinnaytetyoprosessi/Raportointi/Selosteosio>

- Ketola, E & Kurjanrauma, K. 2019 Vanhemmuuden roolit [viitattu 24.3.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/en/web/lastenneuvolakasikirja/tietopakettit/monimuotoiset-perheet/uus-perhe/vanhemmuuden-roolit>
- Kettunen, J, Kärki A, Näreaho S & Päälysaho S. 2017. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. [viitattu 3.3.2019]. Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?_t=1526903222
- Korhonen, S. 2008. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen: Vuorovaikutusleikki oppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja -ohjauksen apuvälineenä. 1-3. [viitattu 3.3.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/documents/10542/473773/vuo0vo-vaikutusleikkiopas.pdf>
- Lahikainen, A & Paavonen, J. 2011. Perhe ja lapsen hyvinvointi. Tampere University Press. [viitattu 5.5.2019]. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/66221>
- Lindfors, E. 2011. Lapsen ja nuoren hyvä arki [viitattu 11.5.2019]. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114734/Laurea%20julkaisu%20B41.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=19>
- Mielenterveysseura. 2019a. Leikki-ikä [viitattu 23.3.2019]. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/tunnetaidot/leikki-ik%C3%A4>
- Mielenterveysseura. 2019b. Vuorovaikutustaitoja voi oppia. [viitattu 19.3.2019]. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/ihmissuhteet/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia>
- Miettinen, A & Rotkirch A. 2012 Yhteistä aikaa etsimässä. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos. [viitattu 1.5.2019] Saatavissa: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/24fd2e8b7ae5e54f0d515a2f4505f4a9/1557767773/application/pdf/4660236/Yhteist%C3%A4%20aikaa%20etsim%C3%A4ss%C3%A4.pdf>
- MLL. 2019a. Näin syntyy riittävän hyvä vanhempi. [viitattu 21.3.2019]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/nain-syntyy-riittavan-hyvia-vanhempia/>
- MLL. 2018b. Vauva kehittyy vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. [viitattu: 22.3.2019]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/vauva-kehitty-vuorovaikutuksessa-vanhempien-kanssa/>
- Niemi, M. 2012. Lapsen ominaisuudet, perheen resurssit ja vanhempi-lapsisuhde lapsen kehityksen ennustajana, pitkäaikaistutkimus varhaislapsuudesta kouluikään. Tampereen

- Yliopisto. Akateeminen väitöskirja. [viitattu: 14.5.2019] Saatavissa: <http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66944/978-951-44-8918-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. [viitattu 9.5.2019]. Saatavissa: https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf
- Pajulo, M. Salo, S & Pyykkönen, N. Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä. [viitattu 10.5.2019]. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2015/11/duo12278>
- Pyykkönen, J. 2016. Sosioemotionaalisten vaikeuksien yhteys leikkikäyttäytymiseen. Turun Yliopisto. Pro gradututkielma. [viitattu 14.5.2019] Saatavissa: <https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/135103/JohannaPyykk%c3%b6nen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Päiväkoti X. 2019. [viitattu 10.5.2019] Ei saatavissa.
- Roos, P 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Tampereen Yliopisto. Akateeminen väitöskirja [viitattu 10.5.2019]. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96477/978-951-44-9691-2.pdf?sequence=1>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2019a. Analyysin äärellä. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [viitattu 21.3.2019]. Saatavissa: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2019b. Hyvä tutkimuskäytäntö. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [viitattu 1.5.2019]. Saatavissa: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html
- Salo, S. & Flykt, M. 2014. Lapsen ja vanhemman välisen emotionaalisen saatavillaolon merkitys lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa. [viitattu 8.5.2019]. Saatavissa: <http://www.psykologia.fi/arkisto/vanhat-numerot/vanhat-numerot-ghost/147-psykologia-2013-05-06/tieteelliset-artikkelit/283-lapsen-ja-vanhemman-valisen-emotionaalisen-saatavillaolon-merkitys-lapsen-kehityksessa-ja-hyvinvoinnissa>
- Salonen, K. 2013 Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. [viitattu 3.3.2019]. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
- Tampereen kaupunki. 2017. Kysely sen kertoo: yhteinen aika on tärkeä lapsiperheiden hyvinvoinnille [Viitattu 28.4.2019]. Saatavissa: <https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/ajankohtaista/blogit/U4fDozgyp.html>

THL. 2019a. Kaikki kouluterveyskyselyn tulokset [viitattu 22.3.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kaikki-kouluterveyskyselyn-tulokset#Perustulokset%202017>

THL. 2019b. Piirtäminen [viitattu 22.3.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/piirtaminen>

Tilastokeskus. 2014a. Vapaa-aikaa vietetään yhä enemmän yksin. [viitattu: 28.4.2019]. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/akay/2009/06/akay_2009_06_2014-02-06_kat_006_fi.html

Tilastokeskus. 2014b. Ajanvietto perheen kanssa on vähentynyt. [viitattu: 28.4.2019]. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/akay/2009/06/akay_2009_06_2014-02-06_kat_003_fi.html

Tilastokeskus. 2014c. Vanhemmat viettävät lastensa kanssa entistä vähemmän aikaa. [viitattu: 28.4.2019]. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/akay/2009/06/akay_2009_06_2014-02-06_kat_004_fi.html

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [viitattu: 2.5.2019]. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Unicef. 2019. Yleissopimus lapsen oikeuksista. [viitattu 19.3.2019]. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Valtioneuvosto. 2019a. Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi. [viitattu 8.5.2019]. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161440/VN_2019_7_Edellytykset_kasvuun_oppimiseen_ja_osallisuuteen_kaikille.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Valtioneuvosto. 2019b. Lapsen aika, kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. [viitattu 10.5.2019]. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Väestöliitto. 2019. Vuorovaikutus. [viitattu 18.3.2019]. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/>

Suulliset lähteet

Cacciatore, R. 2019. Mitä lapsillemme ja nuorille kuuluu? Keskustelutilaisuus. 12.3.2019.

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupa-anomus

LAMK		TUTKIMUSLUPA-ANOMUS
TUTKIMUS-ARVIOINTI Opinnäytetyö		Opinnäytetyö
1. Opinnäytetyön tekijä(t)	Nimi Koulutusala Koulutusvastuu/pääaine	Tuomas Juhonen, Anna Korhonen Sosionomi Sosiaalipedagoginen varhais- ja nuorisokasvatus
	Sähköposti Puhelin	tuomas.juhonen@student.lamk.fi, anna.korhonen@student.lamk.fi 0443337760, 0458855856
2. Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus (mihin tarkoitukseen ja mitä tietoa kerätään)	Lasten ja vanhempien kokemusten näkyväksi tekeminen yhteisestä ajasta ja näiden peilaaminen keskenään. Tuloksista taidenäyttely Hollolan kirjastoon	
3. Menetelmä esim. Webropol-kysely	Vanhemmille webropol-kysely. Lapsille toiminnallinen hetki (virittäytyminen, kuvakortit, piirtäminen).	
4. Aikataulu ja toteutus (esim. valmis arvioitu pvm)	Lasten tiedonkeruu huhtikuussa. Vanhempien kysely huhtikuussa. Taidenäyttely toukokuussa	
5. Laajuus (esim. montako kysymystä ja minkätyyppisiä)	Lasten tiedonkeruu: 3 kertaa 45min. Eri kerroilla eri lapset mukana hetkessä Aiheena: mitä teet kotona vanhempien kanssa, mitä toivoisit, että tekisitte. webropol kysely: 15 kysymystä. Aiheena yhteinen aika, läsnäolo, kohtaaminen	
6. Kohderyhmä (esim. opiskelijaryhmä, kuinka monta opiskelijaa)	Lapset 4-5 vuotiaat, 1 ryhmä n. 20 lasta. Webropol- kysely kaikille päiväkodin isompien lapsiryhmien vanhemmille.	
7. Eettiset lähtökohdat (aineiston suojaus ja säilytystapa)	webropol- kysely tehdään anonymisti. Lasten tuotosten säilytys päiväkodissa. Lasten työt säilyvät anonymieinä näyttelyssä. Perheet saavat itselleen piirustukset näyttelyn loputtua. Aineistot hävitetään asianmukaisella tavalla.	
8. Opinnäytetyön ohjaaja	Pipsa Murto	

Noudatan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisemia hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoja:
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Anomuksen liitteenä on opinnäytetyön ohjaajan hyväksymä suunnitelma sekä ohjaajan lausunto.

Anomuksen palautus: Palauta lomake oman koulutusalasi johtajalle.

Hakijan allekirjoitus

Hollola 8.4.2019 Tuomas Juhonen Anna Korhonen
Paikka Päiväys Allekirjoitus ja nimen selvennys

Tutkimusluvan myöntäjä

Hollolassa 11.4.2019 Joni Korhonen, varh.k.
Paikka Päiväys Allekirjoitus ja nimen selvennys Tähtismit

9. Päätös (luvan myöntäjä täyttää)	☒ Tutkimuslupa myönnetään ☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä Perustelut: <u>opiskeluun liittyvä tehtävä</u>
---------------------------------------	--

päivitetty 30.8.2018

Liite 2 Lupakysely vanhemmille

Hyvä Vanhempi,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä lasten ja vanhempien kokemuksista yhteisestä ajasta. Tavoitteenamme on tehdä näkyväksi yhtäläisyyksiä ja eroja lapsen ja vanhempien kokemuksista arjesta. Toteutamme tuotoksen näkyväksi taidenäyttelymuotoon Hollolan Pääkirjastoon.

Lapsen ajatusten näkyväksi tuominen toteutetaan päiväkodissa toiminnallisina ja osallistavina menetelmin. Lasten työt ovat näyttelyssä nähtävillä nimettöminä.

Vanhemmille järjestettävä kysely toteutetaan webropol-kyselyllä. Kysely sisältää monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Kysely vie aikaa 5-10 minuuttia. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu täysin anonyymisti. Vanhemmille lähetetään erillinen linkki sähköpostilla kyselyyn päiväkodin kautta.

Osallistumalla kyselyyn sekä antamalla lapsen luvan osallistua toiminnallisiin hetkiin osallistutte taidenäyttelyn tekemiseen sekä mahdollistatte opinnäytetyömme onnistumisen.

Pyydämme Teiltä lupaa lapsenne osallistumisesta opinnäytetyöhömmme. Lasten kanssa tehdyt tuotokset saatte näyttelyn loputtua itsellenne.

Lapseni _____

saa ____

ei saa ____

osallistua taidenäyttelyn toteutukseen.

Allekirjoitus: _____

Toivomme vastaustanne 8.4.2019 mennessä.

Yhteistyö terveisin,

Anna Korhonen ja Tuomas Juhonen

anna.korhonen@student.lamk.fi

tuomas.juhonen@student.lamk.fi

Liite 3 Sähköinen webropol-kysely

Hyvä Vanhempi,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäyte-työtä lasten ja vanhempien kokemuksista yhteisestä ajasta. Tavoitteenamme on tehdä näkyväksi yhtäläisyyksiä ja eroja lapsen ja vanhempien kokemuksista arjesta. Toteutamme tuotoksen näkyväksi taidenäyttelymuotoon Hollolan Pääkirjastoon 29.4-7.5.2019.

Vanhemmille järjestettävä kysely toteutetaan webropol-kyselyllä. Kysely sisältää monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Kysely vie aikaa noin 5-10 minuuttia. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu täysin anonyymisti. Toivomme teitä kaikkia vastaamaan kyselyyn. Näin saamme laajemman ja paremman otannan työhömmme. Kiitos ajastanne. Tässä linkki kyselyyn:

Yhteistyö terveisin Anna Korhonen ja Tuomas Juhonen

Kysely vanhemmalle lapsen kohtaamisesta ja perheen yhteisestä ajasta

1. Mitä teette yhdessä lapsesi kanssa? *

- Leikkiminen
- Pelaaminen
- Harrastus
- Askartelu
- Ulkoilu
- Lukeminen
- Kotityöt
- Muu, mikä?

2. Mitä tykkäät tehdä lapsesi kanssa? *

- Leikkiä
- Pelata
- Harrastaa
- Askarrella
- Ulkoilla
- Keskustella
- Muu, mikä?

3. Miten vietät yleisesti vapaa aikaasi? *

- Perheen kanssa
- Harrastuksissa
- Kotitöissä
- Ulkoilu
- Opiskelu
- Viihde-elektronikan parissa (tietokone, tabletti, telkkari, puhelin)
- Ystävien kanssa
- Lasten kanssa
- Puolison kanssa
- Muu, mikä?

4. Keskusteletko lapsesi kanssa häntä mietityttävistä asioista päivittäin? *

- Kyllä
- Ei
- Vaihtelevasti

5. Kysytkö lapseltasi päivittäin mitä sinulle kuuluu? *

- Kyllä
- Ei
- Vaihtelevasti

6. Kuinka paljon vietät päivässä aikaa lapsen kanssa olemiseen keskimäärin? *

- Alle tunti
- 1 tunti
- 2 tuntia
- 3 tuntia
- 4 tai enemmän

7. Vietätkö kuinka paljon aikaa päivässä seuraavissa toimissa vapaa ajallasi? (keskimäärin) *

	Paljon (yli 3 tuntia)	Jonkin verran	Vähän	En ollenkaan
Some	☐	☐	☐	☐
Lapsen kanssa	☐	☐	☐	☐
Harrastukset	☐	☐	☐	☐
Kotityöt	☐	☐	☐	☐
Ystävien kanssa	☐	☐	☐	☐
Viihde-elektroniikan parissa (tietokone, tabletti, telkkari, puhelin)	☐	☐	☐	☐

8. Mitä toivoisit yhteiseltä ajalta lapsen kanssa? *

9. Koetko kiirettä arjessa? *

- Paljon
 Jonkin verran
 Vähän
 En ollenkaan

10. Mitkä asiat luovat arkeenne kiirettä?

- Harrastukset
 Työt
 Kotityöt
 Arjenhallinta
 Tukiverkoston puute
 Muu

11. Täytäkö mielestäsi lapsen seuraavat perustarpeet päivittäin? *

1 harvoin 2 joskus 3 vaihtelevasti 4 usein 5 aina

	1	2	3	4	5
Läheisyys	☐	☐	☐	☐	☐
Rakkaus	☐	☐	☐	☐	☐
Kohtaaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Nähdyksi ja kuulluksi tuleminen	☐	☐	☐	☐	☐
tunteiden hyväksyminen	☐	☐	☐	☐	☐
turvallisuus	☐	☐	☐	☐	☐

12. Koetko sinulla olevan riittävästi aikaa olla lapsellesi läsnä? *

- Kyllä
 Ei
 Vaihtelevasti

13. Mitä voisitte tehdä enemmän yhdessä? *

14. Miten koet sinun ja lapsesi välisen vuorovaikutuksen? (Mitä hyvää, mitä haasteita) *

15. Onko kyselyn aihe mielestäsi ajankohtainen ja tärkeä? *

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

16. Palautetta ja kommentteja kyselystä

Läheta